



Jaroslav Benák (ed.)

CÍRKEV A STÁT 2021

Sborník z konference

MASARYKOVA
UNIVERZITA

ACTA UNIVERSITATIS BRUNENSIS IURIDICA
EDITIO SCIENTIA

MUNI
PRESS

MUNI
LAW

CÍRKEV A STÁT 2021

Sborník z konference

Jaroslav Benák (ed.)



Masarykova univerzita
Brno 2021

Tato publikace vznikla na Masarykově univerzitě v rámci projektu „Konference Církev a stát - 27. ročník“ MUNI/B/1053/2020 podpořeného z prostředků účelové podpory na specifický vysokoškolský výzkum, kterou poskytlo MŠMT v roce 2021.

Recenzentka:

JUDr. Lucia Madleňáková, Ph.D.

Gratis Open Access – <https://www.press.muni.cz/open-access>

© 2021 Masarykova univerzita

ISBN 978-80-210-8637-1 (online ; pdf)

OBSAH

Předmluva	7
Podněty pro duchovní péči v nemocnicích	9
<i>Jiří Rajmund Tretera</i>	
Duchovní péče ve zdravotnických zařízeních v USA	24
<i>Tomáš Tuza</i>	
Kategoriální pastore. Zkušenost pastorační služby nemocným v pandemii (nemocniční kaplani)	32
<i>Sestra Františka Jana Majerčíková, dkl.</i>	
Duchovní péče o příslušníky policie, hasičských sborů a osoby postižené katastrofami v České republice	36
<i>Záboj Horák</i>	
Nádražní misie ve Spolkové republice Německo	54
<i>Jiří Dvořáček</i>	
Možnosti ochrany účelu zákona č. 428/2012 Sb., o majetkovém vyrovnání s církvemi, v pl. znění, ze strany oprávněných osob	60
<i>David Kučerka</i>	
Kontrola majetku církví ze strany České republiky a odpovědnost biskupa při správě restitučního majetku	66
<i>Ronald Němec</i>	

PŘEDMLUVA

Letošní ročník konference Církev a stát byl tradiční v tom směru, že se opět v Brně v září sešli zájemci o problematiku vztahu státu a náboženských společností a ze svých právních, teologických i dalších perspektiv prodiskutovali různé aspekty tématu. Podruhé se konference odehrávala ve specifickém covidovém režimu, za jehož dodržení jsme se mohli prezenčně setkat, a podruhé jsme vyzkoušeli kombinaci několika témat.

První blok konference byl věnován duchovní péči ve zdravotnictví jakožto specifickému druhu služby, který náboženská společenství přinášejí nejen svým věřícím, nýbrž široké veřejnosti. Ve sborníku toto téma z akademické perspektivy představují Jiří Rajmund Tretera a Tomáš Tuza. Praktický pohled přináší příspěvek nemocniční kaplanky, sestry Františky Jany Majerčíkové.

Druhý blok byl zaměřen na jiné téma kategoriální pastorační, duchovní pomoc obětem dopravních nehod v dopravě. Českou situaci představuje příspěvek Záboje Horáka, s německými nádražními misii nás seznámil příspěvek Jiřího Dvořáčka.

Třetí téma, se pouze zdánlivě jeví jako zcela odlišné a nesouvisející. Již v jednom ze svých prvních plenárních nálezů k problematice náboženských společností, Pl. ÚS 6/02, Ústavní soud poukázal na to, že náboženská společenství nelze redukovat na pouhé vyznávání víry, neboť prostřednictvím charitativní či vzdělávací činnosti slouží celé společnosti, a proto je důležitým předpokladem faktické autonomie náboženského společenství možnost vlastnit majetek a využívat ho bez ingerence veřejné moci. Pro řadu náboženských společenství byla v tomto ohledu klíčovou překážkou skutečnost, že jejich movitý i nemovitý majetek na dlouhou dobu zadržoval stát. V právní a politické rovině již tato křivda byla napravena přijetím zákona o majetkovém vyrovnání a nálezy Pl. ÚS 10/13 a Pl. ÚS 5/19, jimiž byla vyslovena ústavní konformita majetkového vyrovnání a zrušeno dodatečné zdanění výnosů z tohoto vyrovnání. Naše konference se ovšem zaměřila na praktickou realizaci majetkového vyrovnání a s tím související právní

spory. V sekci měli účastníci možnosti vyslechnout zkušenosti řady náboženských společenství. Ve sborníku je tato sekce reprezentována příspěvky Davida Kučerky a Ronalda Němce.

Věřím, že předkládaný sborník přinese čtenářům řadu zajímavých úvah a podnětů k zamyšlení.

Jaroslav Benák

PODNĚTY PRO DUCHOVNÍ PÉČI V NEMOCNICÍCH

Jiří Rajmund Tretera

Právnická fakulta, Univerzita Karlova, Česká republika

Abstract in original language

Teprve před několika lety, se značným opožděním za jinými resorty, přistoupily státní orgány i církve k právnímu zajištění duchovní péče v nemocnicích a její realizaci v praxi, a tedy k naplnění náboženské svobody jednotlivců i jejich kolektivů podle ústavy a předpisů mezinárodního práva. Tomu jsme věnovali již celou konferenci v roce 2017. Neočekávaná pandemie čínského koronaviru v posledních dvou letech umocnila naléhavost rychlejšího pokračování v tomto procesu. Vždyť úplně odříznutí od svých nejbližších a vnějšího světa jsou již nejen pacienti oddělení psychiatrie, infekčních chorob (včetně koronaviru) a jednotek intenzivní péče, ale v době celostátního zákazu návštěv nemocnic úplně všichni pacienti. Zřízení a rozšíření dosavadní duchovní péče církví o věřící v nemocnicích a péče přítomností a nasloucháním o všechny, kdo o to stojí, je zcela nutné. Vydání motu proprio Spiritus Domini z 10. 1. 2021 rozšiřující službu akolytů na ženy a zdůrazňující potřebu rozšíření této trvalé bezplatné služby mezi laiky obojího pohlaví nabízí další pomoc v péči o nemocné, kterou mohou vykonávat akolyté z řad lékařů, sester a veškerého nemocničního personálu. Autor v druhé části pojednání podává zprávu ze své osobní zkušenosti pobytu v nemocnici v září 2020, místy úděsnou, ale také útešnou. Na závěr podává návrhy, jak zajistit celkové zlepšení vztahu ošetřujících k pacientům. Zdůrazňuje nutnost rozšíření počtu kaplanů v nemocnicích jako prostředku zlidštění nemocnic a k záchraně pacientů před vědomím, že jsou jen věcmi a prostředkem vědeckého bádání.

Keywords in original language

Nemocnice; kategoriální pastorec; nemocniční kaplan; služba přítomností a nasloucháním; akolyta; biskup; kněz; jáhen; lékař; nemocniční sestra; ošetřovatel; uklízečka; motu proprio Spiritus Domini; papež.

Abstract

Only a few years ago, with considerable delay behind other ministries, state bodies and churches proceeded to the legal provision of spiritual care in hospitals and its implementation in practice, and thus to fulfilling the religious freedom of individuals and their groups according to the Constitution and international law. We have already dedicated the entire conference to this in 2017. The unexpected pandemic of Chinese coronavirus in the last two years has exacerbated the urgency of continuing this process more quickly. After all, not only patients in the departments of psychiatry, infectious diseases (including coronavirus) and intensive care units are completely cut off from their loved ones and the outside world, but at the time of the nationwide ban on hospital visits, all patients. The establishment and extension of the existing spiritual care by churches for the faithful in hospitals and care through being present and listening to all who wish it is absolutely necessary. The issue of the *motu proprio Spiritus Domini* of 10 January 2021 extending the acolyte service to women and emphasizing the need to extend this permanent free service to lay people of both sexes offers further assistance in caring for the sick, which can be performed by acolytes from the ranks of doctors, nurses and all hospital staff. In the second part of the study, the author reports on his personal experience of staying in hospital in September 2020, sometimes horrible, but also comforting. Finally, he makes suggestions on how to ensure an overall improvement in the relationship of caregivers to patients. He emphasizes the need to increase the number of chaplains in hospitals as a means of humanizing hospitals and saving patients from the knowledge that they are only things and a means of scientific research.

Keywords

Hospital; Categorical Pastoral Care; Hospital Chaplain; Presence and Listening Service; Acolyte; Bishop; Priest; Deacon; Doctor; Nurse; Caretaker; Cleaning Woman; *Motu Proprio Spiritus Domini*; Pope.

1 Úvod: duchovní péče ve zdravotnictví – stále živé téma

Již v roce 2017 byla hlavním konferenčním tématem brněnské konference *Církev a stát* kategoriální pastorační péče ve zdravotnictví, zvláště v nemocnicích. Problematika právního zajištění účasti nemocničních kaplanů na péči o pacienty v nemocnicích na celém území České republiky je stále živá. Na smluvních dokumentech mezi Českou biskupskou konferencí, Ekumenickou radou církví v ČR a Ministerstvem zdravotnictví na celostátní úrovni, a v místním měřítku také na smlouvách mezi místními církevními autoritami, vlastníky a správci jednotlivých nemocnic se již tehdy pracovalo a dosud, i v nových podmínkách způsobených děsem koronavirové nákazy, pracuje. Těšíme se, že nám i v budoucnu o tom bude podávat své zprávy náš milý kolega prof. Damián Němec z Olomouce, který je u zdroje smluvní přípravy, ba dokonce má na ní lví podíl.

2 Kdo má zajišťovat duchovní péči, službu přítomností a nasloucháním pacientům v nemocnicích

Vytrvale pocít'ujeme důsledky toho, že se po obnově svobody z konce roku 1989 v naší zemi začalo s právním zabezpečením vnějšího působení církve v nemocnicích *až příliš pozdě*. Rozhodně se značným zpožděním za zabezpečováním téhož ve vězeňství (od 1994) a v armádě (od 1996, resp. 1998). Zabezpečení pastorační péče ve veřejných institucích ve prospěch věřících je v demokratickém právním státě samozřejmou *povinností civilního zákonodárce i státní správy* od samé obnovy demokracie. Z jejich strany jde o plnění závazku zajistit realizaci *ústavně i mezinárodněprávně* zaručené náboženské svobody jednotlivců i jejich kolektivů.

Ze zkušeností s přítomností církve v různých veřejných institucích víme, že tato přítomnost je důležitá a nezbytná nejen pro ty, kdo náboženskou víru vyznávají, ale i pro ty ostatní. Hovoříme o *službě přítomností a nasloucháním* všem, kdo o to stojí a kdo to potřebují.

Nepochybujeme, že také *církev má povinnost* k zabezpečení náboženské svobody ve veřejných institucích přispívat, a to jak dodáváním lidského substrátu, tj. kaplanů a jejich pomocníků, tak ochotou účastnit se procesu smluvního

zajištění této náboženské svobody a spoluúčastnit se na výzvu svými znaleckými posudky na přípravě příslušných právních předpisů. Neboť kdo jiný než církev organizaci duchovní péče ve vnějších institucích rozumí a může se kvalifikovaně k podstatným částem příslušného zákonodárství vyjadřovat.

3 Nutnost zvýšené duchovní péče v uzavřených odděleních a za zákazu návštěv ve všech odděleních nemocnic

Důležitost přítomnosti kaplanů v nemocnicích se projevuje ve zvýšené míře stále tam, kde jde o *uzavřené prostory* (psychiatrie, infekční pavilony, jednotky intenzivní péče, úseky paliativní péče, oddělení pro nemocné koronavirem). Všude tam dochází k faktickému „uvěznění“ pacientů a jejich *odříznutí od nejbližších osob* a vnějšího světa.

Uzavřenými prostorami se náhle staly *veškeré nemocnice*, jakmile byl vyhlášen *úplný zákaz návštěv ve všech nemocnicích*. Ani „docházející“ kaplani pak nesměli do nemocnic vstupovat. Jedinými v nemocnicích přítomnými kaplany zůstali jen ti na plný úvazek, kteří se počítají do zdravotnického personálu (tedy jen ta malá hrstička duchovních, která je takto angažována). Ostatní duchovní museli zůstat venku. Však na některých místech docházelo z toho důvodu i k pŕtkám a projevům veřejné nespokojenosti.

Trochu se možná utěšujeme tím, že *spolébáme na vysoké morální kvality lékařů, sester a ošetrůvatelů*. Rádi bychom věřili, že i v normálních dobách přinášejí pacientům nejen odbornou medicínskou pomoc, ale pečují o ně také po lidské stránce všude, zejména pak v uzavřených odděleních nemocnic. A že toto úsilí mnohonásobně zvyšují v celé nemocnici, jakmile dojde k zákazu návštěv a oni jsou – kromě řídce se vyskytujících nemocničních kaplanů – z členů zdravotnického týmu jedinými, kdo se mohou pacientům i po té lidské stránce přiblížit.

4 Letošní rozšíření akolytátu papežským zákonem: výzva k užití další formy kategoriální pastorače

A ještě něco: věříme, že v každé nemocnici je přítomna dokonce aspoň malá hrstka *lékařů, sester a ostatního personálu*, kteří jsou věřící a mají v katolické

církvi svěřenu *službu akolyty* nebo aspoň mají od příslušného kněze *pověření přinášet nemocným Nejsvětější svátost*. Takové pověření může být omezeno jen na rodinu či skupinu osob anebo platit obecně, tedy pro nemocnice a jiná zdravotnická či sociální zařízení.

Služba akolyty je institucionalizována. Akolyta je ke službě pověřen příslušným ordinářem, zpravidla *diecézním biskupem*, a to dokonce ve veřejném liturgickém obřadu, a služba je udělována na dobu neurčitou, tedy prakticky doživotně (ledaže ji ztratí v důsledku upadnutí do církevního trestu nebo uložení církevního trestu). Služba akolyty obsahuje podávání Nejsvětější svátosti spolu s knězem a jáhnem v kostele, ale i samostatně mimo kostel, v příbytcích věřících, v nemocnicích i sociálních ústavech.

Akolyté i ti, kdo mají pověření svátost přinášet a podávat nemocným věřícím, mohou věřícím pacientům přinášet slovo povzbuzení, útěchy a modlitby, která je s podáváním svatého přijímání spojena, i samu Svátost. Jde o posilu, která má nekonečnou nadpřirozenou hodnotu, a navíc působí pozitivně na psychiku věřícího pacienta.

Za přímo zásah Prozřetelnosti můžeme považovat, že právě na začátku letošního roku, 10. ledna 2021, vydal *papež František* zákon, motu proprio Spiritus Domini, kterým povyšuje na legální rovinu udělování trvalé služby akolyty také ženám. Ta je vykonávána ve většině zemí, také u nás, již po několik desítek let. Ale teď je trvalá služba akolyty, jenž přináší eucharistii potřebným i mimo chrám, zvláště pak nemocným, zdůrazněna. Je to bezplatná služba věřících laiků, mužů i žen, ve všech stupních veřejného postavení. Jako akolyta může v nemocnici sloužit kterýkoliv katolický věřící, ať už je jeho postavení v hierarchii pracovníků a zaměstnanců nemocnice jakékoliv. Tedy i sám ředitel/ředitelka nemocnice, kterýkoliv lékař/lékařka, sestra/ošetřovatel, laborant/laborantka a personál nemocnice, zdravotnický, technický i pomocný.

Papežův vztah k nemocným je znám již z jeho arcibiskupského působení v jižní Americe, kde posílal do nemocnic (především i civilních), jak sám říká, „*ty nejlepší kněze*“¹. Jistě je jedním z motivů dnešního rozšíření trvalé

¹ O tomto výroku, který pronesl kardinál Jorge Mario Bergoglio SJ, arcibiskup v Buenos Aires, nás osobně informoval prof. Norberto Padilla z Argentiny, právní poradce konference biskupů Argentiny (2013).

akolytské služby mužů i žen právě papežova touha rozšířit duchovní péči *v nemocnicích* na celém světě.

Také *pomocníci nemocničního kaplana* obojího pohlaví jsou anebo se brzy stanou nositeli církví udělené služby akolyty/akolytky. Doufejme, že správa i vlastníci nemocnic a všichni dozorující lékaři budou vycházet vstříc nejen týmu nemocničních kaplanů/kaplanek² a jejich pomocníků/pomocnic, ale i všem akolytům, kterých může být mezi zaměstnanci nemocnice třeba i několik desítek. Dobré by bylo, kdyby v každém oddělení byl aspoň jeden akolyta/akolytka.

Nyní, k přiblížení ovzduší dnešních nemocnic v době zdravotní krize způsobené nákazou čínským virem, přináším svou osobní vzpomínku pacienta na interní klinice Fakultní nemocnice Královské Vinohrady, která je zpracována formou povídky. Šlo o můj první, desetidenní pobyt na této klinice na začátku září loňského roku.

5 Balady a romance z nemocnic a zdravotnických zařízení

BALADA TŘETÍ:

UKONČETE NÁVŠTĚVY, DVEŘE SE ZAVÍRAJÍ

Předcházejí balada první: *Sedmiletý sám v infekčním pavilonu*³ a balada druhá: *Vidět kněze, to znamená vidět smrt, řekl lékař*⁴

Začalo to na konci srpna 2020. Byl jsem v jedné okresní nemocnici blízko Prahy na pravidelném vyšetření celkového zdravotního stavu. A výsledek byl kladný. Můj zdravotní stav byl dokonce shledán skvělý.

V té radosti jsem šel s kolegou Horákem rovnou na výlet. Trocha pohybu, ta je vždy doporučována. Na výletě jsme pořídili foto na berounském náměstí, před sochou sv. Jana Nepomuckého. Však ho naše redakce umístila

² Katolické kaplanky mají v církví postavení pastoračních asistentek.

³ Text viz TRETERA, Jiří Rajmund. Vážná potřeba institucionalizované duchovní péče v lůžkových zdravotnických zařízeních. Úvaha na základě několika osobních zkušeností. In: BENÁK, Jaroslav (ed.). *Církev a stát*. Brno: Masarykova univerzita, 2018, s. 69–70; Viz také ZRCADLO CÍRKVE, *Aktuality Společnosti pro církevní právo*, Praha, 2021, roč. 12, č. 6/2021/2, 20. června 2021, s. 10–11.

⁴ Text viz TRETERA, op.cit., s. 70–71; Viz také ZRCADLO CÍRKVE, *Aktuality Společnosti pro církevní právo*, Praha, 2021, roč. 12, č. 7/2021/1, 1. července 2021, s. 4–5.

na titulní stranu zpravodaje Společnosti pro církevní právo *Church Reporter*, měsíčníku v angličtině číslo 8/2020. Můžete se tam podívat.

O hodinu později, když jsme vyšli do kopečka podívat se na berounské medvědy, mně najednou bylo tak zle, že jsem si tam musel na hodinu na místě lehnout; a pak rychle tradá autem domů do Prahy. Ani další den to nepřešlo, tak šup do špitálu na Vinohradech. Tam zjistili zánět pankreatu. To bylo jediné, co jsem se na dlouhou dobu o té nemoci dověděl. Hle, jak jsme my lidé snadno zranitelní: jeden den nás mohou důkladně prohlédnout a nic nám není, a již za chvíli, za den, za dva na to je to docela jinak. Proto si vážíme každého dne, každé hodiny, kdy jsme v pořádku.

Byl jsem už po deváté v životě v nemocnici. Nikdy to nebylo v nemocnici veselé, to lze pochopit. Ale teď byla situace nějak docela jiná, horší než kdykoliv v minulosti. Od počátku. A co pak, po třech dnech, kdy byly plošně (snad v celém státě) všechny návštěvy v nemocnicích zakázány. **Ukončete návštěvy, dveře se zavírají!** Tak to vyznělo poslední odpoledne, kdy návštěvy byly vyzvány okamžitě od lůžka pacienta odejít. A na hodně dlouho. Poté je pacient ovšem vězněm. Nikdo z blízkých k němu nemůže. *Moc záleží na těch, kdo ho ošetřují. A v tom je jádro věci.* A personálu přibude práce: vždyť kolik toho pomohou návštěvy. Nejen s pacientem hovoří, ale mnohdy i přidají ruku k dílu. Tak jsem to aspoň zažil několikrát předtím, v předcházejících letech.

První, čeho jsem si od počátku všiml, bylo *zvláštní napětí a nervní stav většiny ošetřujících, sester i ošetřovatelů.* A toho pomocného mužského personálu bylo nějak nápadně mnoho, více než kdykoliv v minulosti.

Obojí pobíhali po pokojích, bodli tu jednoho pacienta, tu druhého, obvykle beze slova, nechávající dveře za sebou otevřeny. Až na požádání, když bylo tolik slyšet nařikání jednoho, dvou pacientů z jiných pokojů, začaly sestry dveře za sebou zavírat. A k jejich cti mohu říci, že s nimi nepráskaly jako některé naše sekretářky na právnické fakultě, ale zavíraly potichu. A to je tam, kde jsou nemocní, moc důležité! Ticho přece léčí! Musely ovšem pak častěji otvírat, a dokonce i zavírat okna, což je úkon navíc, chápu. Při dvanáctihodinových šichtách je třeba šetřit každým pohybem, to jsem pochopil v nemocnicích již dříve, nejpozději od dob sametové revoluce, kdy se život v celé naší zemi stal tak hektickým.

To naříkání, které jsme slyšeli a které trvalo celé hodiny, zřejmě nebylo od fyzické bolesti. Podle mého dojmu šlo o staré, sklerotické pacienty. Proč plakali? To je možné pochopit. Možná bychom plakali všichni, kdybychom ještě neměli ten zbytek rozumu. Jak se v tom *strašlivém osamění* a vytrvalé, pro některé nepochopitelné a *nevysvětlené* (nikým nevysvětlované) *manipulaci* zvnějšíku, má člověk projevít, že ještě žije! Ten pláč, to je jakási obrana. Tak jsem to aspoň pochopil, i když si nemohu být stoprocentně jist, že je to tak. Trvalo pár dnů, než jsem si zvykl. Každou chvíli někdo přiběhl, sestra nebo nějaký mužský, vykonal nějaký úkon u jednoho z pacientů a zase odběhl. Beze slov. Jistě, že člověku není do mluvení, když má na ústech roušku. Ale to, že nikdy skoro ani slovo...

Měli to snad nařízené? Či dělali bobříka mlčení dobrovolně? Jako u skautů? Že by měli aspoň ráno pozdravit? Při svých šichtách se sestry tak střídaly a bylo jich tolik, že jsme si ani nezapamatovali, která z nich je která. Pacienty zdravila jen jedna z těch několika desítek sester, které se kolem nás pohybovaly. Ta byla tak nápadná, že jsme si ji dobře zapamatovali. Ještě bude o ní řeč. To jsem ještě nikdy neviděl, aby kolem běhalo tolik sester a ošetřovatelů. Ty chlapy ošetřovatele nabrali snad za té krize, kdy se (jak jsem se později venku dověděl) nakazilo tolik sester a lékařů a mnohé sestry ze strachu daly výpověď a z nemocnic nadobro odešly. Zkrátka opustily potápějící se loď. Pak jistě nastal nedostatek ošetřujících.

Ale jak je vidět, mnoho jiných lidí se dalo přesvědčit a přišlo do nemocnic pomáhat. Někteří to však po nějaké době neustáli. Aspoň ten řev, co jsem slyšel, když se ti mužští ošetřovatelé jednou na chodbě do sebe pustili, to bych nerad slyšel často. Možná byli zprvu altruisté. Ale *první ponorku neunesli*.

Někdy jedna sestra zaváděla do ruky kanylu či zaváděla infusi a druhá náhodou přišla s injekcí, do druhé ruky či do břicha. Či brala z druhé ruky krev. Nepočkala, až ta první skončí a zcela nekoordinovaně mě napíchla někde jinde na těle. Neměla čas. Nepromluvila ani na tu druhou sestru ani na mne. Některá mě k ránu ani neprobudila, tak jsem se z takového probuzení ze spánku lekl. Když jsem vykřikl, výjimečně promluvila: „No, no, k tomu nemusíte být vzhůru, tak proč bych vás budila“. Čím dál tím více jsem cítil, že *jsem věc, ne bytost*.

Jedině uklízečky působily normálním dojmem. Sice také nemluvíly, ale pohybovaly se se svými smetáky a kýbly nějak tak klidně a samozřejmě. Od sester jsme je rozeznali tím, že vytíraly podlahu. Jinak byly oblečeny stejně. Tento oblékací anachronismus trvá již několik desetiletí. Že by si to dal patentovat nějaký z těch „chytrých“ psychologů? Vždyť to pacientům musí vadit, že nerozezná lékaře/lékařku od sestry diplomované nebo jiné, od ošetřovatele skutečného (na úrovni sestry) a ošetřovatele pomocného, či od mužského, který převáží pacienty, mužů i žen, kteří podávají jídlo, a nakonec ani od uklízečky.

Je snad důležitější rovnostářská „demokracie“, která pohrdá lékaři a jinými silami s vyšší kvalifikací, na úkor citu pacienta, který má vědět, kdo se to vlastně k němu přibližuje. Přiznám se na tomto místě, že se mně stýská po *bílých pláštích lékařů* z mého dětství i dospělosti. Ten bílý plášť vždy ve mně vzbuzoval jaksi automaticky úctu a důvěru. I když ta mohla být někdy zklamána, přece jen to bylo důležité vizuální znamení.

Hned druhý den po méj hospitalizaci přišel jeden zdravotník, rovnou se hnal ke mně, požádal mě, abych se posadil a pak beze slova mně šoupl jednu špejli do jedné nosní dírky, a za chvíli další do té druhé. Když skončil, tak mu povídám: „To jste mně dělal zkoušku na koronavirus, že?“ On se usmál a říká: „To víte, že jo.“ A k tomu přidal údiv: „Jak jste to poznal?“ To byl hodný, promluvil. Ještě mně slíbil, že asi za půl dne mně jedna sestra poví, jaký je výsledek. Což se opravdu stalo. Byl negativní, tak jsem měl radost. Takové sdílnosti jsem se ale už podruhé nedočkal. Až jednou, po pěti dnech, se mě jedna sestra zeptala: „A proč tu vlastně jste? Jakou to vlastně nemoc máte?“ Tak jsem po pravdě odpověděl, že nevím, ještě mi to nikdo neřekl, ale podle toho, co říkali při příjmu, to bude něco se slinivkou břišní.

Ošetřovatelé, ti vrčeli nejen na sebe, ale i na pacienty. Jeden, ten největší hromotluk, mi jednou doslova řekl „Dyt' sem vám ukázal, jak si máte namačkat na tomhle, co vám visí na postranici, to polohování, tak si to můžete udělat už sám. To to mám dělat ještě po druhý? Jenom obtěžujete.“ Já si ale po jednom tak rychlém ukázání tu techniku a mačkání několika knoflíků z mnoha jiných na té posuvné závěsné destičce někde u mého břicha ani pamatovat nemohl, a když je člověku špatně, ani mu to nejde. Cítil jsem se jako neschopný blb. A ten vztek těch mladíků, když nám občas museli ustlat postel! Což zřejmě bylo hlavní náplní jejich práce, od toho tam byli.

Po čtyřech dnech se k mému lůžku přiblížila taková drobnější osůbka nepochybně docela mladá, se dvěma rouškami a s válcem z plexiskla na hlavě (prý se tomu říká štít, tedy něco, co mají policejní zásahové jednotky). Samozřejmě v civilním šatu, jako každá uklízečka, žádný bílý plášť, ba ani stetoskop, což je poslední označení, podle něhož dnes ve špitálu poznáte doktora.

Tenkým hláskem mně oznámila, že je má ošetřující lékařka. A jak se prý mám. Tak jsem ji ujistil, že už dobře. Co mi vlastně je a jakou vidí prognózu, to jsem se nedověděl. Mluvila se mnou deset minut, soustředila se na jídlo. Že prý třídní hladovka skončila a budu dostávat takovou přísně dietní stravu. To mě ovšem moc nezajímalo, stejně jsem neměl hlad (nějaká výživa jistě byla v infuzích, které mi beze slova a vysvětlení píchali od počátku několikrát denně). Ale aby mně něco pověděla o mé chorobě, to jsem z ní nedostal. Jen přislíbila, že pošle za mnou dermatologa, aby se podíval na ekzém, který se mně udělal po celém těle a na který jsem ji upozornil. Přišel. Za čtyři dny. Čtyři další dny intenzivního svědění. Předepsal mazání. To bylo hotovo za dva další dny, pár hodin před mým odchodem z nemocnice. A propouštěcí sestra hned, ať si ho vezmu s sebou, že to je skvělé, že ho už mám, a ať se doma mažu.

Mým blízkým na jejich zavolání ošetřující lékařka pověděla, že se to mírně zlepšuje nebo tak něco. Lékař, chirurg, který se o mě stará a pravidelně mě prohlíží, jí také telefonoval. Ale nedostal z ní kloudné slovo. Zvláště nic o diagnóze. Připadala mu, že snad neumí mluvit. Výstupní zprávu při odchodu paní doktorka (a jak jsme ze zprávy zjistili, je dokonce, Ph.D.) napsala inteligentně a standardně (a docela podrobně a dlouze, tahle administrativa ji stála aspoň půlden práce). I když byly ty rubriky na počítači předdefinovány, muselo se tam do toho napsat hodně. Proč ta ústní komunikace předtím tak vážla, zevně i uvnitř, na to jsme nepřišli. Teprve po propuštění jsme se, až z toho důkladného protokolu, dověděli, s čím to vlastně marodím.

Měl jsem výborné spolupacienty. To samo o sobě je velké štěstí. Dalším štěstím bylo, že jsem byl přidělen do maličké místnosti, která byla jen dvoják, více by se nás tam nevešlo. Nejprve tam byl se mnou nemluvný dědoušek, starší než já. Brzy šel domů. Jen musel čekat před odchodem už oblečený více než půl dne na sanitku. Pochopitelně byl po několika hodinách netrpělivý. Ale tahle maličkost je starým problémem špitálů již od dob Jirotkova Saturnina.

Na mé doporučení raději si vzít taxíka starý pán nereagoval. Možná, že na to neměl. Ale nakonec řekl na rozloučenou pěkně nahlas: „To jsem rád, že jedu domů. Ty poměry tady, no to si ještě užijete“. Mával při tom dost rozhořčeně rukama.

Můj další spolupacient byl čtyřicetiletý šofér tiráku. Během cesty ho přepadlo dvojité vidění. Stačil zabrzdit a vůz na krajnici dálnice odstavit. Šlo o záchvat něčeho podobného cukrovce. Tak s tímhle pacientem jsem se dobře bavil. Měl příjemnou povahu. V noci dýchal přes masku vyústěnou do plexisklové nádoby s vodou, v níž vzduch bublal, ale to mně samozřejmě nevadilo. Vysvětlil mně, že to už má dávno před nynějším onemocněním, je to pojistka proti zástavě dechu ve spánku. Vozil to s sebou i při dálkových cestách až na britské ostrovy. Tak jsem byl hned pokornější, když jsem viděl, jaká trápení mají jiní lidé.

Také se náš pokoj hned stal důležitějším. To víte, on je rozdíl, jestli je někomu čtyřicet a někomu osmdesát. Také společensky byl na tom lépe. Tirák si jistě vydělá víc než univerzitní profesor, tak je v očích běžného lidu důležitější.

A teď k jediné mluvící sestře, o níž byla řeč již dříve. Jak v mém pokojíčku zakotvil tirák, tak tam u nás byla pečená vařená. Měli jsme ji oba rádi. Občas pověděla mému šoféřskému spolutrpiteli nějaký ten fór. To víte, ve stylu lidu tam u nás ve Vršovicích, mně tak z některých kruhů kolem důvěrně známém. Bylo to okořeněno častými šťavnatými výrazy. Ale my jsme se smáli, až jsme se přetrhnout mohli. Trochu mně to připomínalo moje vojenská léta.

Paní doktorku musím v souvislosti s kolegou tirákem pochválit: asi po dvou dnech od jeho příchodu přišla, postavila se k jeho lůžku a přes dvě roušky a plexisklo s ním rozmlouvala aspoň *dvacet minut* (!). Jistě to pro ni nebylo lehké mu vysvětlit, že své povolání již nebude moci nikdy dělat. Dlouho a důkladně mu pak vysvětlovala, jakou dietu bude muset trvale, až do konce života, držet. Trochu ostřejší, než je obvyklá na cukrovku. Takže paní doktorka trošku mluvit uměla.

Mezi ošetřovateli byl i jeden medik, který dostal za úkol mně bandážovat nohy. Ten se podíval na mou jmenovku a odfrkl si: profesor. Takoví, jako jste vy, mě už osmkrát u nás na medicíně vyhodili od zkoušky. Tak jsem si pomyslel, že asi oprávněně. A soustavně měl ke mně jedovaté poznámky. No, tak přece někdo mluvil! Ale jak! Brzy jsem přišel na to, že to, co má dělat, moc neumí, a vždy to pokazí.

Naštěstí po dvou dnech přišly na mě dvě začínající sestřičky. Ty byly docela milé a slušné. Ještě docela lidské, nezkažené. Moc se omlouvaly, že jsem jejich první pacient, že to ještě neumějí. Ale uměly. Snaha byla, a strefa byla správná. Dokonce ani – na rozdíl od medika – nezapomněly použít mast. Bandáž dobře, i když ne příliš, utáhly, takže do druhého dne nespadla, jak tomu bylo vždy, když bandážoval medik. Zkrátka talent je talent. Někdo se na to povolání hodí, at' ho dělá, jiný nehodí, tak at' ho raději opustí. A k těm dvěma sestřičkám musím podotknout, že se stále hezky usmívaly. Nemyslím, že bych v téže míře stál o úsměv toho chlupatého medika, ale trochu vlídnosti by mu neuškodilo. Zkrátka, i v té mladé generaci jsou moc odlišní lidé. Geny? Výchova? Rodinný původ? Vlastní vůle?

Pro dnešek budu končit. A co s těmi nemocničnými kaplany, řeknete možná, vždyť o nich nebylo v této baladě ani slovo. Také nemohlo. Naštěstí jsem se pár dnů před svým odchodem do špitálu vyzpovídal, svaté přijímání jsem měl den před hospitalizací, tak jsem se po kaplanovi ani moc nesháněl. Z internetu jsem věděl, že je jen jeden na tu celou obrovskou továrnu, kterou vinohradská nemocnice je. Je to významný řeckokatolický kněz, ale má na starosti ještě všechny pražské nemocnice. A tak jsem se raději ani nehlásil. Ve špitále není nikde ani zmínka, že zde nějaký kaplan působí. Člověk by čekal, že takovou informaci vyvěsí aspoň někde na chodbě na stěně, jak jsme již před léty a mnohokrát doporučovali. Ale přece jen jednu milou informaci: nebylo sice důvodu opouštět svůj vlastní pokoj, ale toaleta byla umístěna vně, tak jsem se v těch malých časových prolukách, kdy jsem nebyl připoután k nějakému přístroji, na chodbu dostal. Zahlédl jsem levým okem otevřený sousední pokoj, z něhož se ozývalo to nařikání a kde v takové úzké nudli byla na sebe napěchována lůžka pro čtyři pacienty. Současně jsem ale zahlédl nějaké dva asi lehčí pacienty, kteří asi mohli chodit a vraceli se z pokařování někde před pavilonem, a zaslechl jsem, jak se jeden ptá sestry: „A co kdyby některý věřící chtěl kněze?“ Sestra, ku podivu, byla informována: „Stačí říct, a my ho zavoláme. Jeden tady v nemocnici je.“ Zahřálo mě to u srdce.

V příštím vyprávění, které bude z listopadu loňského roku, tedy z doby o dva měsíce pozdější, kdy jsem byl přijat na oddělení ledvinových chorob, však povím, jak už na příjmu jsem se potkal s druhým kaplanem, který tam pracuje jako lékař. Je to otec MUDr. Mgr. Martin Moravec z řádu křížovníků.

Ten mně udělil svátosti již během (šestihodinové) vstupní prohlídky, včetně pomazání nemocných, a byl mě po několika dnech navštívit (i s Nejsvětější svátostí) na mém pokoji. Povídal si se mnou i řekl mi něco odborného o mé chorobě. Přítomní pacienti jím byli nadšeni. Však také si s jedním z nich povídal, když (ten pacient) čekal druhý den na připojení na umělou ledvinu. Po několika hodinách se můj spolutrpiteľ, který předtím dělal přede mnou proticírkevní narážky, vrátil celý rozzářený s tím, že už chápe. Nemoc šla u něho nějak do pozadí. Mimochodem: jmenovaný lékař-kaplan se po nemocnici pohyboval v kolářkové košili. Takže pacienti věděli, na čem jsou, a mohli ho oslovit.

A ještě: jak jsem skončil? Po deseti dnech přišla vizita. První, kterou jsem viděl. Měla dva členy: nějakého výše postaveného lékaře (nepředstavil se, nedověděli jsme se, zda je primář, nebo vedoucí, nebo jakou má vlastně hodnot). Druhým a posledním členem vizity byla ošetřující lékařka. Ta tentokrát trochu mluvila. Celkem považovala mou nemoc za vážnou. Doktor, aniž se na mě podíval, zařval: propustit! Tak nějak jako ve Švejkovi. I ta moje doktorka byla z toho trochu překvapená. Ale pak přišla a řekla, že to znamená ihned. Moc nám to dalo práce přemluvit ji, aby mě nechala do rána, že nejsme připraveni. Ale asi nakonec byla ráda. Vždyť musela ještě tolik hodin psát mou propouštěcí zprávu, a na to také nebyla asi připravená. A já jsem se ráno ještě dočkal své opožděné mastičky na ekzém.

6 Jaké změny bych doporučoval?

1. Aby sestry neměly tak dlouhé šichty. Dvanáct hodin, to je moc.
2. Aby sestry byly (třeba znovu) proškoleny a vyzkoušeny z
 - etiky,
 - psychologie,
 - etikety (pravidel slušného chování),
 - pravidel uplatňování empatie,
 - aspoň základů anglické konverzace.
3. Aby si vedoucí lékaři/lékařky více všímali práce sester a ošetřovatelů, organizace jejich práce, aby kontrolovali, jak ji ovládají (např. zda opravdu umějí či ještě umějí zavádět kanylu, brát krev apod.).

Aby usměrňovali jejich činnost a měli pro ně více empatie. Samozřejmě platí pro lékaře přísný morální zákaz jakýchkoliv intimít vůči sestřám, i když jsou k nim provokováni.

4. Aby si vedoucí lékaři/lékařky všímali technického vybavení svých oddělení. Zda nic nechybí, vše má náhradní součástky, i ložní vybavení je v pořádku (aby se nestávalo, že na pacienta se nedostane polštář: tato situace bude vylíčena v dalším vyprávění). Zda se uklízí všude a nikde se nenalézá špinavý kout (koupelny, toalety a další zařízení). Aby jednotlivá oddělení nemocnice byla „královstvím“ vedoucího lékaře, který má zodpovídat *za všechno*. Špitál nelze vést jinak než monarchisticky.
5. Aby se lékaři/lékařky na jakémkoliv stupni své formace neuzavírali do vědy, výzkumu a kariérního postupu (to zvláště platí pro fakultní nemocnici, chirurgická oddělení apod.). Ale žili se svým oddělením, s pacienty a pro pacienty. Aby lékaři v pacientech neviděli jen zkoumanou věc, předmět svého vědeckého zájmu.
6. Aby všichni členové nemocničního personálu, i technického a pomocného, nezaujímal k pacientům vztah, že jsou jen přítěž.
7. Aby se nemocnice přestala jevit jen jako fabrika na peníze, kde se jen peníze „točí“, aby nedostatečně vyléčení pacienti nebyli nakvap propuštěni jen proto, aby se z pojišťovny vyždímalo více peněz, aby se opravdu, a nejen na oko, přihlíželo k tomu, kam ti pacienti budou po propuštění „vyplivnuti“.
8. Aby v každé nemocnici bylo tolik kaplanů a jejich pomocníků, aby obsadili 24hodinový cyklus (se šichtami po osmi hodinách). Vždyť v takovém špitále může přece každý umřít, když je nahoru povolán, a neměl by přijít o svátosti umírajících či jinou útěchu a modlitbu na rozloučenou. Nemocnice, ať chceme nebo ne, je přece jen „továrna na smrt“. Jen málo lidí dnes umírá doma, a dokonce má to štěstí, že zemře v poklidu uprostřed své rodiny.
9. Aby ve větších nemocnicích bylo 6–8 kaplanů a pomocníků a asi tak 5–15 akolytů. Aby informace o službě kaplanů byla vyvěšena aspoň v příjmu do nemocnice a na každé chodbě.
10. Všichni si uvědomme, že špitálem, tím můžeme projít ještě kolikrát, možná mnohokrát v životě. A možná tam prožijeme, aspoň mnozí

z nás, pravděpodobně většina z nás, své poslední chvíli na tomto světě. Proč zavírat oči před tím, jak to v tom našem „druhém domově“ zde na zemi vypadá. Někdo zavírá oči, protože tam ještě nebyl. Jiný se snaží rychle zapomenout. Ale to jistě není to pravé...

Literature

- HORÁK, Záboj. Duchovní péče v necírkevních institucích jako typ služeb, které náboženská společenství poskytují široké veřejnosti. In: BENÁK, Jaroslav (ed.). *Církev a stát*. Brno: Masarykova univerzita, 2018, s. 73–81. ISBN 978-80-210-9136-8, 978-80-210-9137-5 (online: pdf).
- MENKE, Monika. Nadkonfesní rozměr služby nemocničních kaplanů v ČR. In: BENÁK, Jaroslav (ed.). *Církev a stát*. Brno: Masarykova univerzita, 2018, s. 82–99. ISBN 978-80-210-9136-8, 978-80-210-9137-5 (online: pdf).
- NĚMEC, Damián. Spiritual Care in Healthcare Facilities in the Czech Republic. In: TRETERA, Jiří Rajmund a Záboj HORÁK (eds.). *Spiritual Care in Public Institutions in Europe*. Berlin: Berliner Wissenschafts-Verlag, 2019, s. 107–118. ISBN 978-3-8305-3991-9 (tisk), 978-3-8305-4152-3 (online).
- TRETERA, Jiří Rajmund. Vážná potřeba institucionalizované duchovní péče v lůžkových zdravotnických zařízeních. Úvaha na základě několika osobních zkušeností. In: BENÁK, Jaroslav (ed.). *Církev a stát*. Brno: Masarykova univerzita, 2018, s. 69–70. ISBN 978-80-210-9136-8, 978-80-210-9137-5 (online: pdf).
- TRETERA, Jiří Rajmund. Ukončete návštěvy, dveře se zavírají. In: *ZRCADLO CÍRKVE, Aktuality Společnosti pro církevní právo*, Praha, 2021, roč. 12, č. 9/2021/2, 16. září 2021, s. 10–13. Dostupné z: http://spcp.prf.cuni.cz/ZRCADLO_2021.09.2.pdf
- TRETERA, Jiří Rajmund a Záboj HORÁK. *Církevní právo*. 2. přepracované a doplněné vyd. Praha: Leges, 2021, 440 s. ISBN 978-80-7502-535-7.

Contact – email

tretera@prf.cuni.cz

DUCHOVNÍ PÉČE VE ZDRAVOTNICKÝCH ZAŘÍZENÍCH V USA

Tomáš Tuza

Právnická fakulta, Univerzita Karlova, Česká republika

Abstract in original language

Příspěvek pojednává o duchovní péči ve zdravotnických zařízeních v USA. Je zde zmíněn historický vývoj kaplanské služby a vývoj systému Klinického pastoračního vzdělávání. Příspěvek rovněž pojednává o hlavních zásadách poskytování duchovní péče ve zdravotnictví.

Keywords in original language

Duchovní péče; kaplan; historický vývoj; Rada pro klinické vzdělávání studentů teologie; Asociace pro klinické pastorační vzdělávání; Richard C. Cabot; Anton T. Boisen; Klinické pastorační vzdělávání; zásady; etický kodex; náboženská společenství.

Abstract

The article discusses spiritual care in medical facilities in the US. Discusses the historical development of chaplaincy service and the development of system Clinical Pastoral Education. The article also discusses the main principles of the provision of spiritual care in the healthcare.

Keywords

Spiritual Care; Chaplain; Historical Development; Council for Clinical Training of Theological Students; Association for Clinical Pastoral Education; Richard C. Cabot; Anton T. Boisen; Clinical Pastoral Education; Principles; a Code of Ethics; Religious Communities.

1 Úvod

Príspevek pojednáva o duchovní péči ve zdravotnických zařízeních v USA. Nejprve zde bude zmíněn historický vývoj kaplanské služby v těchto zařízeních, vznik **Rady pro klinické vzdělávání studentů teologie** (*Council for Clinical Training of Theological Students*) a **Asociace pro klinické pastorační vzdělávání** (*Association for Clinical Pastoral Education*), jakož i vývoj a základní principy systému Klinického pastoračního vzdělávání (*Clinical Pastoral Education*), který je používán do současnosti. Rovněž budou popsány hlavní zásady poskytování duchovní péče ve zdravotnictví, a to především s ohledem na etické principy.

2 Kořeny klinické pastorační péče

Působnost církví a náboženských společenství v oblasti zdravotní péče ve Spojených státech amerických byla od prvopočátků zásadní. Církev a zejména řeholní společenství od samého počátku zřizovaly a vydržovaly v USA nemocnice. Získávaly pro ně podporu ze strany bohatých dárců, z plateb ze soukromého pojištění a z příspěvků místních vlád.¹ Prvopočátky specializovaného a vysoce školeného zdravotnického kaplanství pak můžeme ve Spojených státech pozorovat od počátku dvacátého století, přičemž tyto prvopočátky měly kořeny v hnutí Náboženství a zdraví, v jehož rámci byl zkoumán pozitivní vztah mezi náboženstvím a moderní medicínou. Ve dvacátých letech 20. století dochází k prvním pokusům školit studenty teologie v klinickém prostředí, tedy v prostředí zdravotnických zařízení.²

Novodobá podoba duchovní péče v klinickém prostředí na území Spojených států amerických je neodmyslitelně spojena se jmény Dr. Richarda C. Cabota a reverenda Antona T. Boiseny. Reverend Anton T. Boisen byl v polovině dvacátých let 20. století zaměstnán v nemocnici ve Worcesteru ve státě Massachusetts jakožto nemocniční kaplan. On sám zažil krizové období, když byl v letech 1920 až 1922 hospitalizován z důvodu duševního zhroucení. Právě pod vlivem této zkušenosti pocítil potřebu – jak sám

¹ TŘETĚRA, Jiří Rajmund a Zábaj HORÁK. *Konfesní právo*. Praha: Leges, 2015, s. 278.

² Pastoral Care and Healthcare Chaplaincy. *encyclopedia.com* [online]. Dostupné z: <https://www.encyclopedia.com/science/encyclopedias-almanacs-transcripts-and-maps/pastoral-care-and-healthcare-chaplaincy>

vyjádřil – „zbořit zeď mezi náboženstvím a medicínou“. V roce 1925 pozval čtyři studenty zdravotnické školy, aby s ním strávili léto v nemocnici. Během tohoto letního programu studenti vykonávali běžnou službu ošetřovatelů, docházeli na zaměstnanecké porady a účastnili se seminářů s kaplanem Boisenem a dalšími odbornými pracovníky. Aktivita kaplana Boiseny zaujala Dr. Richarda C. Cabota, známého bostonského lékaře a pedagoga, který téhož roku publikoval článek, kterým požadoval tzv. klinický rok pro studenty teologie. Obsahem článku bylo volání po tom, aby byla studentům teologie poskytnuta pracovní zkušenost podobná té, kterou nabízel studentům zdravotnické školy kaplan Boisen.³

V roce 1930 byla z iniciativy doktora Cabota, Antona Boiseny a dalších osobností založena Rada pro klinické vzdělávání studentů teologie (*Council for Clinical Training of Theological Students*), v jejíž zakládací listině byly shrnuty základní principy klinického vzdělávání. V průběhu následujících let došlo k určitému názorovému rozdělení v této radě, přičemž názorovými vůdci dvou vzniklých názorových proudů byli Sewerd Hiltner a Robert Brinkman. Zatímco „Hiltnerova tradice“ zdůrazňovala teologickou reflexi lidské zkušenosti, „Brinkmanova škola“ kladla důraz na vědu a psychologii a podtrhovala význam pastorační teologie. Lze konstatovat, že v dlouhodobém horizontu získala Hiltnerova pozice převahu, ačkoli prvek Brinkmanova směru zůstává dodnes.⁴

Kromě Rady pro klinické vzdělávání studentů teologie vznikají ve Spojených státech v průběhu čtyřicátých a padesátých let další organizace zabývající se klinickou pastorační výchovou.

V roce 1944 vzniká Ústav pro pastorační péči (*Institute for Pastoral Care*), založený skupinou učitelů teologie a kaplanů v oblasti Bostonu a blízkých oblastí Nové Anglie. Tento ústav se stává hlavním školícím střediskem v této oblasti.

Další skupinou, která se objevuje ve čtyřicátých letech 20. století je Luterská poradní rada (*Lutheran Advisory Council*). Jejím cílem bylo propagovat klinický

³ A Brief History. *Association for Clinical Pastoral Education* [online]. Dostupné z: https://acpe.edu/docs/default-source/acpe-history/acpe-brief-history.pdf?sfvrsn=a9e02b71_2

⁴ Ibid.

výcvik jako součást teologického vzdělávání a stanovit standardy pro klinické vzdělávací programy.

V roce 1957 je pak založena Jižní baptistická asociace klinického pastoračního vzdělávání (*Southern Baptist Association of Clinical Pastoral Education*), která poskytovala vzdělání a certifikace především baptistickým kaplanům z amerického Jihu.⁵

3 Asociace pro klinické pastorační vzdělávání

Výrazným mezníkem v oblasti přípravy na výkon duchovní péče ve zdravotnických zařízeních a v systému akreditace kaplanů tuto péči poskytujících byl vznik Asociace pro klinické pastorační vzdělávání (*Association for Clinical Pastoral Education*). Tato asociace byla založena v říjnu roku 1967 v Kansas City ve státě Missouri, přičemž vznikla de facto sloučením čtyř dosud existujících výše uvedených skupin, tedy Rady pro klinické vzdělávání studentů teologie (*Council for Clinical Training of Theological Students*), Ústavu pro pastorační péči (*Institute for Pastoral Care*), Luteránské poradní rady (*Lutheran Advisory Council*) a Jižní baptistické asociace klinického pastoračního vzdělávání (*Southern Baptist Association of Clinical Pastoral Education*).

Asociace má tři komise, a to Komisi pro standardy péče, Komisi pro akreditaci center a Komisi pro certifikaci supervizorů klinického pastoračního vzdělávání. Od roku 1969 je na seznamu státem uznávaných akreditačních agentur v oblasti klinického pastoračního vzdělávání.⁶

Asociace prosazuje model Klinického pastoračního vzdělávání (*Clinical Pastoral Education*), který se vyvinul právě na základě učení Antona Boisena, doktora Cabota a jejich spolupracovníků a pokračovatelů. Tento vzdělávací model vyniká praktickým zaměřením, přičemž je výcvik prováděn v prostředí zdravotnických zařízení. Jeho podstatou je učení se na základě vlastní zkušenosti. Studenti reflektují své jednání z teologického pohledu a na základě tohoto modelu „akce/reakce“ modifikují svou práci.⁷

⁵ Ibid.

⁶ Ibid.

⁷ HAVRÁNKOVÁ, Dana, *Pastorační a katechetická činnost církve v nemocnicích*. Bakalářská práce, Praha: Univerzita Karlova, 2010, s. 24.

Asociace je rozdělena do devíti regionů a je řízena správní radou. Její působení se v dnešní době neomezuje pouze na Spojené státy, nýbrž je mezinárodní a její studenti pocházejí z řady zemí po celém světě. Toto vzdělání absolvovalo i několik českých nemocničních kaplanů.⁸

4 Další asociace zabývající se vzděláváním a akreditací kaplanů v současnosti. Hlavní zásady duchovní péče

Kromě výše zmíněné Asociace pro klinické pastorační vzdělávání (*Association for Clinical Pastoral Education*) dnes působí na území Spojených států a Kanady několik dalších významných organizací s obdobným zaměřením, které se zabývají vzděláváním, tréninkem a následnou akreditací kaplanů. Těmito organizacemi jsou:

- Asociace profesionálních kaplanů (*Association of Professional Chaplains*),
- Americká asociace pastoračních poradců (*American Association of Pastoral Counselors*),
- Národní asociace katolických kaplanů (*National Association of Catholic Chaplains*),
- Národní asociace židovských kaplanů (*National Association of Jewish Chaplains*),
- Kanadská asociace pro duchovní péči (*Canadian Association for Spiritual Care*).

Těchto šest asociací má v současné době více než deset tisíc členů, kteří slouží jako kaplani v nejrůznějších zařízeních, včetně zařízení zdravotnických. V prosinci roku 2004 uspořádaly zmíněné organizace v Portlandu ve státě Maine Radu pro spolupráci (*Council on Collaboration*) a shodly se na přijetí čtyř dokumentů upravujících vzdělávání kaplanů, zásady poskytování duchovní péče a podmínky nutné pro získání akreditace umožňující následný výkon kaplanské duchovní služby. Těmito dokumenty jsou Společné standardy pro profesionální kaplanství, Společné standardy pro pastorační pedagogy a supervizory, Společný etický kodex pro kaplany, pastorační poradce,

⁸ O nás. *Asociace nemocničních kaplanů* [online]. Dostupné z: <https://www.nemocnicnikaplan.cz/o-nas>

pastorační pedagogy a studenty a Zásady pro vyřizování stížností při porušení etiky.⁹

Výše zmíněné Společné standardy pro profesionální kaplanství upravují požadavky pro uchazeče o akreditaci nutnou pro následný výkon kaplanské služby. Uchazeč musí mít zejména pověření své náboženské společnosti a dokončené teologické vzdělání na univerzitě, vysoké škole nebo škole akreditované Radou pro vysoké školství. Uchazeč dále musí být schopen prokázat odpovídající osobnostní vlastnosti, komunikační schopnosti a být schopen spojovat znalosti psychologických a sociologických oborů se svou náboženskou vírou. Uvedené standardy dále stanovují povinnost dalšího vzdělávání kaplanů, kdy sloužící kaplan musí být schopen doložit nejméně 50 hodin takového vzdělávání absolvovaného v každém roce působení v duchovní službě.

Společný etický kodex pro kaplany, pastorační poradce, pastorační pedagogy a studenty pak vyjadřuje základní hodnoty a principy profese kaplanů, chování kaplanů a jejich profesní odpovědnost. Tento kodex rovněž slouží k informování veřejnosti o tom, co od poskytované duchovní péče může očekávat. Jakožto jedna ze základních hodnot poskytování duchovní péče je v kodexu uvedena úcta k důstojnosti každého jednotlivce a povinnost kaplanů jednat způsobem, který tuto důstojnost ctí, dále pak povinnost zachovávat respekt k právu každého náboženského společenství držet se svých hodnot a tradic, povinnost projevat respekt k hodnotám a tradicím těch, kterým osoby poskytující duchovní péči slouží, a zdržet se vnucování svých vlastních hodnot a přesvědčení klientům. Kodex rovněž zakotvuje povinnost kaplanů zachovávat mlčenlivost ve vztahu k informacím, které jim jejich klienti či příbuzní klientů sdělí.

Kodex dále upravuje etické zásady ve vztazích mezi pedagogy či supervizory a studenty připravujícími se na výkon kaplanské služby, jakož i zásady ve vztazích mezi kaplany a jejich náboženskými společenstvími. V těchto vztazích je zmiňována povinnost udržovat zdravé vzdělávací prostředí bez nátlaku či poskytovat studentům včasnou a konstruktivní zpětnou vazbu.

⁹ Common Standards for Professional Chaplaincy. *Professional Chaplains* [online]. Dostupné z: https://www.professionalchaplains.org/files/professional_standards/common_standards/common_standards_professional_chaplaincy.pdf

V neposlední řadě kodex zakotvuje etické zásady ve vztazích s kolegy a etické zásady v reklamě a ve výzkumu. Zde je zmíněna nutnost udržování kolegiálních vztahů s dalšími kaplany a vyzdvihována potřeba vzájemných interakcí a konzultací za účelem neustálého zlepšování poskytované péče. Pro oblast reklamy je pak zdůrazňována potřeba informování veřejnosti o činnosti, kompetencích, odborné přípravě a profesních zkušenostech kaplanů přesným a jasným způsobem, přičemž je zapovězeno používání profesních identifikačních materiálů, jako jsou vizitky či hlavičkové papíry, nebo internetových či jiných prezentací nepravdivým, zavádějícím či klamavým způsobem. Etické zásady platné pro výkon duchovní péče jsou kaplani povinni zachovávat rovněž v případech, kdy je jejich činnost součástí výzkumu, přičemž takovýto výzkum musí být s těmito etickými principy v souladu. Ve vztahu k účastníkům se zde hovoří o jejich informovaném souhlasu, zahrnujícím seznámení účastníků s postupy používanými ve výzkumu, přínosy a cíli tohoto výzkumu a délce trvání požadované účasti ve výzkumu, přičemž tento souhlas mohou účastníci kdykoliv odvolat a svou účast ve výzkumném projektu tak ukončit.¹⁰

5 Závěr

V závěru svého příspěvku bych rád vyzdvihl dlouholetou tradici poskytování duchovní péče na půdě zdravotnických zařízení ve Spojených státech, jejíž – snad lze říci – moderní pojetí, má své počátky datovány před více než sto lety. Tato dlouholetá tradice je dle mého názoru rovněž důkazem vysokého přínosu této péče, neboť bez jejího reálného přínosu by nemohlo dojít k jejímu trvání, rozvoji a rozšíření po celé Severní Americe, kde je dnes uznávanou součástí zdravotní péče nejen o nemocné, ale též o jejich blízké, jakož i členy zdravotnického personálu.

Literature

HAVRÁNKOVÁ, Dana. *Pastorační a katechetická činnost církve v nemocnicích*. Bakalářská práce. Praha: Univerzita Karlova, 2010, s. 24.

¹⁰ Common Code of Ethics for Chaplains, Pastoral Counselors, Pastoral Educators and Students. *Professional Chaplains* [online]. Dostupné z: https://www.professionalchaplains.org/files/professional_standards/common_standards/common_code_ethics.pdf

TRETERA, Jiří Rajmund a Zábaj HORÁK. *Konfesní právo*. Praha: Leges, 2015, s. 278.

A Brief History. *Association for Clinical Pastoral Education* [online]. Dostupné z: https://acpe.edu/docs/default-source/acpe-history/acpe-brief-history.pdf?sfvrsn=a9e02b71_2

Common Standards for Professional Chaplaincy. *Professional Chaplains* [online]. Dostupné z: https://www.professionalchaplains.org/files/professional_standards/common_standards/common_standards_professional_chaplaincy.pdf

Common Code of Ethics for Chaplains, Pastoral Counselors, Pastoral Educators and Students. *Professional Chaplains* [online]. Dostupné z: https://www.professionalchaplains.org/files/professional_standards/common_standards/common_code_ethics.pdf

O nás. *Asociace nemocničních kaplanů* [online]. Dostupné z: <https://www.nemocnicnikaplan.cz/o-nas>

Pastoral Care and Healthcare Chaplaincy. *encyclopedia.com* [online]. Dostupné z: <https://www.encyclopedia.com/science/encyclopedias-almanacs-transcripts-and-maps/pastoral-care-and-healthcare-chaplaincy>

Contact – email

Tomas.tuzar@seznam.cz

KATEGORIÁLNÍ PASTORACE. ZKUŠENOST PASTORAČNÍ SLUŽBY NEMOCNÝM V PANDEMII (NEMOCNIČNÍ KAPLANI)

Sestra Františka Jana Majerčíková, dkl.

brněnské nemocnice, Česká republika

Abstract in original language

Nemocniční kaplani byli na začátku koronavirové pandemie na jaře 2020 zavedenou službou. Přesto byla v každé nemocnici odlišná situace. Autorka popisuje situaci a přístupy různých nemocnic, v nichž v období pandemie působila jako nemocniční kaplanka, a způsoby, jimiž se kaplani v této obtížné době snažili přinášet naději zdravotnickým pracovníkům i pacientům. Zdůrazňuje přitom důležitost spolupráce s rodinou a mezi kaplany a zdravotnickým personálem a zamýšlí se nad výzvami a lekci, které pandemie přinesla.

Keywords in original language

Nemocnice; kategoriální pastorec; pastorační asistentka; nemocniční kaplan; společná modlitba; využívání moderní techniky; spolupráce s rodinou; lékař; nemocniční sestra; zdravotnický personál; spolupráce kaplanů a zdravotníků.

Abstract

Hospital chaplains were an established service at the start of the coronavirus pandemic in spring 2020. Yet the situation was different in each hospital. The author describes the situation and attitudes of the different hospitals in which she served as a hospital chaplain during the pandemic, and the ways in which chaplains tried to bring hope to medical personnel and patients during this difficult time. In doing so, she stresses the importance of collaboration with the family and between chaplains and medical personnel, and reflects on the challenges and lessons that the pandemic brought.

Keywords

Hospital; Categorical Pastoral Care; Pastoral Assistant; Hospital Chaplain; Shared Prayer; Use of Modern Technology; Cooperation with the Family; Doctor; Nurse; Medical Personnel; Cooperation of the Chaplains and Medical Personnel.

Od července roku 2005 pracuji jako pastorační asistentka pro pastorační kaplany v brněnských nemocnicích. V současné době se používá termín „nemocniční kaplan“. Jsem tedy nemocniční kaplan pro Fakultní nemocnici u sv. Anny v Brně, ke které patří kromě nemocničního areálu na ulici Pekařská také Doléčovací rehabilitační oddělení v Novém Lískovci a Plastická a estetická chirurgie na ulici Berkova v Králově Poli. Dále vykonávám tuto službu v Dětské nemocnici a Úrazové nemocnici.

V době pandemie na jaře 2020 byla naše služba kaplanů v nemocnicích již zavedená. To byla naše výhoda. I přesto byla v každé nemocnici odlišná situace. Zvláště složitá byla ve Fakultní nemocnici Bohunice, které se velmi dramaticky dotkl hackerský útok. Kromě Bohunické nemocnice se to týkalo Dětské nemocnice a gynekologické kliniky na Obilním trhu.

V prvních týdnech pandemie se kaplani do těchto zdravotnických zařízení k pacientům na oddělení nedostali. Podobně tomu bylo v Nemocnici milosrdných bratří, v soukromé nemocnici SURGAL a částečně i v Úrazové nemocnici. Je pravdou, že v těchto nemocnicích k pacientům v terminálním stádiu nemoci mohli nemocniční kaplani-kněží přicházet i během jarní vlny. To však byly veškeré možnosti...

Kaplanská služba nebyla přerušena ve Vojenské nemocnici a ve Fakultní nemocnici u sv. Anny v Brně i díky vedení těchto nemocnic.

První vlna pandemie byla náročná hlavně v tom, že neexistovaly relevantní informace o této nemoci. Ve společnosti byl strach z neznámého, přerůstala mnohdy v paniku. Nejistota se dotýkala širokých vrstev lidí od umělců přes živnostníky až po samozhivitelé. Aby mohla zdravotnická zařízení pokračovat v péči, hledali vedoucí pracovníci cesty ke zmírnění napětí, což se jim různě dařilo i nedařilo.

Kaplaní také hledali způsoby, jak na duchovní službu nerezignovat. Snažili se působit ve zdravotnických týmech a povzbuzovat zaměstnance k naději, či spolupráci. V té době jsme v nemocničních kaplích nabízeli jednotlivcům společnou modlitbu, využívali jsme moderní techniku, roznášeli i rozesílali jsme humorné obrázky, atd.



Prosba České psychiatrické společnosti:
Přátelé. To, že v karanténě mluvíte se svými zvířátky, rostlinami nebo vybavením domácnosti je NORMÁLNÍ. Kvůli tomu volat nemusíte. Odbornou pomoc vyhledejte, až když vám začnou odpovídat.
Děkujeme. Vaši přetížení psychiatři.



Když musíte hlídat děti, je tady oblíbená hra "na mauzoleum". Tatínek hraje Lenina a děti jsou čestná stráž. Tato poloha je časově neomezená a děti se mohou střídát...



Již v létě 2020 jsme v nemocnicích věděli, že druhá vlna nastane. Někteří předvídali i její silný úder, zatímco se naše politické elity tvářily, jako by se nás to netýkalo. Na podzim 2020 začalo přibývat hospitalizovaných pacientů den ode dne více. Po velkém uvolnění muselo nutně dojít k uzavření. To se velmi tvrdě dotklo zaměstnanců ve zdravotnictví. Mnoho samoživitelů – lékařů i sester muselo zůstat doma s malými dětmi a další byli nemocní. Situace byla velmi kritická. Zdravotnický personál nesměl vybírat dovolenou, navíc pracovní síly chyběly... Ti, kteří zůstávali ve službách, byli přetížení a naděje na zlepšení situace byla v nedohlednu. V nemocnicích umíralo mnohem více lidí než jindy a to i mladých, což i na samotné zdravotníky působilo negativně. Sama jsem velmi obdivovala vedoucí pracovníky ve Fakultní nemocnici u sv. Anny v Brně, kteří se všemožně snažili svým zaměstnancům tuto situaci ulehčit. Využívali každé příležitosti a možnosti, jak povzbudit a motivovat... V tomto období již téměř žádná nemocnice neodmítala službu nemocničních kaplanů u lůžek nemocných. Viděli jsme, že zdravotníci potřebují podporu a pochopení. To byl náš zásadní úkol. Při návštěvě nemocných se nám osvědčila spolupráce s rodinou. Příbuzní svým nemocným posílali e-maily, SMS, fotografie, obrázky, vzkazy, čímž jsme mohli být prostředníky mezi rodinou a nemocným... Konaly se bohoslužby za živé i zemřelé, za personál... Takto to pokračovalo až do května 2021, kdy začala svítat naděje na lepší dny, daná kromě jiného i možnostmi očkování.

Období pandemie přineslo nové výzvy nejen pro kaplany... Společně se zdravotníky jsme poznávali, že bez vzájemné spolupráce to nezvládneme. Té jsme se v krizových chvílích byli nuceni nově učit. Myslím, že to byla dobrá škola. Také jsme si mnozí uvědomili, že si neumíme naslouchat, zacházet s materiálními dobry, s přírodou, plýtváme vším, co je dostupné... Je však patrné, že mnozí to přece více vnímají a vidí v tom výzvu k vzájemné úctě, skromnosti a pokoře.

Toto vše zaznívalo v posledních dvou letech. Jsou to výzvy a je to naděje... Dnes již společně víme, že kaplani do zdravotnictví patří. Jsou jedni z mnoha dalších, kteří mohou přispívat svým charakteristickým podílem k procesu léčení pacientů, jako i k lepšímu fungování celého zdravotnického systému.

DUCHOVNÍ PÉČE O PŘÍSLUŠNÍKY POLICIE, HASIČSKÝCH SBORŮ A OSOBY POSTIŽENÉ KATASTROFAMI V ČESKÉ REPUBLICE

Záboj Horák

Právnická fakulta, Univerzita Karlova, Česká republika

Abstract in original language

Při zdolávání mimořádných událostí jako jsou povodně, požáry, tornáda, závažné dopravní nehody a teroristické útoky, hraje důležitou roli duchovní péče o oběti i příslušníky a zaměstnance policie, hasičského záchranného sboru a zdravotnické záchranné služby. Autor nejprve popisuje integrovaný záchranný systém a jeho složky, ochranu obyvatelstva v České republice a zásady poskytování duchovní péče v jejich rámci. Poté se podrobně věnuje duchovní péči ve prospěch Policie ČR a Hasičského záchranného sboru ČR.

Keywords in original language

Duchovní péče; kategoriální pastorece; integrovaný záchranný systém; ochrana obyvatelstva; krizové řízení; Policie ČR; Hasičský záchranný sbor ČR; kaplan; posttraumatická intervenční péče.

Abstract

In dealing with emergencies such as floods, fires, tornadoes, serious traffic accidents and terrorist attacks, spiritual care for the victims as well as members and employees of the police, fire rescue service and emergency medical services plays an important role. The author first describes the integrated rescue system and its components, the protection of the population in the Czech Republic and the principles of providing spiritual care within them. Then he deals in detail with spiritual care for the benefit of the Czech Police and the Fire Rescue Service of the Czech Republic.

Keywords

Spiritual Care; Categorical Pastoral Care; Integrated Rescue System; Protection of the Population; Police of the Czech Republic; Fire Rescue Service of the Czech Republic; Chaplain; Post-Traumatic Intervention Care.

Tématem tohoto pojednání je duchovní péče poskytovaná náboženskými společenstvími (církvemi a náboženskými společnostmi) a jejich členy při mimořádných událostech. Takovými událostmi jsou povodně (přípomeňme katastrofální povodně na Moravě v roce 1997 a v Čechách roku 2002), požáry a jiná přírodní neštěstí (vzpomeňme nedávné tornádo na jižní Moravě). Jsou to také závažné železniční, silniční a letecké nehody, neštěstí na horách, na řekách i na mořích, havárie, výbuchy plynu a další závažné události, při nichž jsou mrtví a zranění. Včetně teroristických útoků.

Nedlouho před konáním 27. ročníku konference Církev a stát na brněnské právnické fakultě jsme si připomněli dvacáté výročí hromadných vražedných útoků na budovy v New Yorku a Washingtonu 11. září 2001, kterých se dopustila soukromá teroristická organizace al-Káida v jakési nevypovězené válce, kterýžto zločin byl umocněn tím, že jeho cílem bylo civilní obyvatelstvo. V důsledku neočekávaného a nikým nevyprovokovaného útoku zahynulo 2 996 osob, z toho 343 hasičů, kteří přišli do místa nepředstavitelně spouště životy zachraňovat.

Ve středu 8. září 2021, v den 20. výročí, byla památka obětí útoků uctěna při slavnostní bohoslužbě v barokním chrámu sv. Mikuláše v Praze na Malé Straně. Vedli ji Charles Daniel Balvo, apoštolský nuncius v České republice, Dominik kardinál Duka, arcibiskup pražský a primas český, a zúčastnili se jí zástupci české vlády, Parlamentu, velvyslanectví Spojených států amerických a zástupci profesionálních i dobrovolných hasičů.¹

¹ TRETERA, Jiří Rajmund a Záboj HORÁK. Commemoration of Victims of Terrorist Attacks of 11th September 2001. In: *CHURCH REPORTER, Newsletter for the English speaking members and friends of the Church Law Society*, 2021, roč. 6, č. 9, 28 9. 2021, s. 9–10.

1 Integrovaný záchranný systém

1.1 Pojem integrovaného záchranného systému

V České republice poskytují náboženská společenství duchovní péči při mimořádných událostech v rámci *integrovaného záchranného systému*.

Účelem tohoto systému² je:

1. *Koordinace záchranných prací* při mimořádné události. V případě povodně nebo tornáda se jedná o ošetření nemocných, zabezpečení přechodného ubytování pro ty, kdo ztratili domovy, zajištění potravin, pitné vody a tepla. Požár je třeba uhasit a vyprostit osoby, a někdy i zvířata z hořících budov. U dopravních nehod jde o uhašení hořících aut a vyproštění lidí, kteří jsou uvnitř, ošetření zraněných a jejich odvoz do nemocnice. Jde ale také o psychickou a duchovní pomoc pro ty, kdo jsou zraněni, přišli o své blízké, o majetek.
2. Po záchranných pracích nastupují *likvidační práce*. V případě povodní nebo tornáda je to odklizení trosk domů, stromů a veškeré spouště, kterou způsobily. U dopravních nehod jde o odklizení vraků.

Následky v psychice a mnohdy také existenciální otázky po smyslu lidského utrpení a smrti zůstávají. A zde mají církve co říci. Nebo spíše neříci, ale jejich k tomu školení kaplani a kaplanky jsou ochotni a schopni naslouchat.

Integrovaný záchranný systém je součástí systému vnitřní bezpečnosti státu. Z hlediska ústavního práva je v něm naplňováno základní lidské právo jednotlivce na pomoc při ohrožení zdraví nebo života.³

1.2 Složky integrovaného záchranného systému

Základními složkami integrovaného záchranného systému jsou:

- Hasičský záchranný sbor ČR, tedy profesionální sbor, a jednotky požární ochrany zařazené do plošného pokrytí krajů (mezi nimi sbory dobrovolných hasičů),

² Viz zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů.

³ PROCHÁZKA, Zdeněk. Integrovaný záchranný systém, ochrana obyvatelstva a možnosti duchovní péče při řešení mimořádných událostí a krizových stavů. In: *Duchovní péče při mimořádných událostech. Sborník ze semináře. 22. února 2005*. Plzeň: Diecézní charita Plzeň, s. 3.

- Policie České republiky,
- Zdravotnická záchranná služba ČR.

Tyto složky jsou schopny rychlého zásahu, působí na celém území státu a provozují telefonní linku jednotného evropského čísla tísňového volání 112.

Ostatními složkami integrovaného záchranného systému jsou:

- vyčleněné síly a prostředky Armády ČR,
- ostatní ozbrojené bezpečnostní sbory (např. Vězeňská služba ČR a Celní správa ČR),
- ostatní záchranné sbory (např. vodní záchranná služba, letecká záchranná služba),
- hygienické stanice, havarijní, pohotovostní a další organizace (např. plynárenské a vodárenské služby) a zařízení civilní ochrany,
- *nežiskové organizace a náboženská společenství*, která lze využít k záchranným a likvidačním pracím, s nimiž jsou uzavřeny smlouvy a které jsou zařazeny do příslušných havarijních plánů.

Do integrovaného záchranného systému se zapojují rovněž obce a kraje. V jeho rámci může být poskytnuta *osobní pomoc i věcná pomoc*, a to i dobrovolně, bez výzvy příslušných orgánů státu či obce. Mohou ji poskytnout jiné osoby a instituce než orgány státu či obce, ale vždy se souhlasem nebo vědomím velitele zásahu, starosty obce nebo hejtmana kraje.

2 Ochrana obyvatelstva

Zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému, upravuje rovněž *ochranu obyvatelstva*.⁴

Nejnovější dokument z roku 2020 s názvem *Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2025 s výhledem do roku 2030*,⁵ připravený Ministerstvem vnitra – generálním ředitelstvím Hasičského záchranného sboru, vymezuje ochranu obyvatelstva širěji než zákon č. 239/2000 Sb., jako „[s]ystém prevence, připravenosti

⁴ Zákon č. 239/2000 Sb., § 2 písm. e).

⁵ Schválen usnesením Vlády ČR ze dne 21. června 2021 č. 560. Viz internetové stránky Hasičského záchranného sboru. Dostupné z: <https://www.hzscz.cz/clanek/ochrana-obyvatelstva-v-ceske-republice.aspx>

a odezvy vůči mimořádným událostem a krizovým situacím, jehož cílem je ochrana životů, zdraví, majetku a životního prostředí. Ochrana obyvatelstva pokrývá hrozby nevojenského i vojenského charakteru a je úkolem státních orgánů, orgánů územních samospráv, právnických a podnikajících fyzických osob, ale také úkolem samotných občanů.“ Jako příklady hrozeb nevojenského charakteru uvádí kybernetické útoky na nemocnice, kterých se jeden nebo několik zločinců – hackerů dopustilo v České republice v roce 2020 úmyslným zásahem do počítačových sítí nemocnic.⁶ Dále je to pandemie COVID-19, která propukla v roce 2020. Jako příklad blízké vojenské hrozby shora uvedený dokument uvádí válku, jež vypukla na východní Ukrajině roku 2014 a několik dalších vnitrostátních a mezinárodních konfliktů.⁷

Při ochraně obyvatelstva je na prvním místě jeho varování. Včasné varování je při některých katastrofách zásadní. Vzpomeňme na havárii atomové elektrárny v Černobylu v roce 1986, kde sovětské vedení záměrně tuto událost po několik dní před vlastním obyvatelstvem zamlčovalo. K ochraně obyvatelstva náleží jeho evakuace, ukrytí a nouzové přežití a ochrana života, zdraví a majetku.

Důležitou součástí ochrany obyvatelstva je poskytování domácí a zahraniční humanitární pomoci.⁸ Účastní se jí neziskové organizace, především církve a jejich složky určené k této pomoci, jako je Charita Česká republika, Diakonie Českobratrské církve evangelické, humanitární organizace ADRA, vedená adventisty, a diakonie dalších církví, jakou je např. Diakonie Apoštolské církve.

Dokument *Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2025 s výhledem do roku 2030* uvádí zásadu: „[p]odpora neziskových organizací a jejich zapojení při přípravě a řešení mimořádných událostí a krizových situací zvyšuje kapacitu systému ochrany obyvatelstva.“⁹

Církevní charitativní a humanitární organizace jako celek jsou vedle státu největšími poskytovateli pomoci při mimořádných událostech. Ukázalo se to i při zdolávání následků katastrofálního tornáda na jižní Moravě,

⁶ Jak o tom hovořila nemocniční kaplanka sestra Františka Jana Majerčíková v předcházejícím příspěvku.

⁷ *Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2025 s výhledem do roku 2030*, s. 5, pozn. 1.

⁸ PROCHÁZKA, op. cit., s. 7.

⁹ *Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2025 s výhledem do roku 2030*, s. 27.

k němuž došlo 24. června 2021, kdy pracovníci církevních charitativních a humanitárních organizací zasahovali bezprostředně po tornádu na místě při záchranných pracích, prováděli likvidační práce a pomáhají zásadním způsobem i nyní, kdy je třeba postižené obce v podstatě znovu vystavět.

Je s podivem, že výše uvedený dokument ani na jednom místě nezmiňuje ani pojem církve, náboženství, ani duchovní péče. S účastí nestátních neziskových organizací (ve zkratce NNO), mezi něž náležejí církve a jejich instituce, na řešení následků mimořádných událostí a krizových situací našťastí počítá. Uvádí: „*Při přípravě na mimořádné události a zmírňování jejich dopadů se nesmí zapomínat na nezastupitelnou roli NNO [...] Limitem většího zapojení NNO do plnění úkolů ochrany obyvatelstva je současné nastavení systému financování jejich činnosti v oblasti poskytování humanitární pomoci občanům v zasaženém území a při obnově tohoto území. NNO získávají finanční prostředky formou účelových dotací, příspěvků a grantů, které jsou však vázány na jejich hlavní činnost, zpravidla v sociální oblasti a není možné je využít např. na zakoupení prostředků využitelných při provádění záchranných a likvidačních prací.*“¹⁰

Dále uvádí, že se tyto instituce budou podílet „*poskytováním materiální humanitární pomoci, psychosociální pomoci, dobrovolnické pomoci nebo sbírkovou činností.*“¹¹ Hovoří také o nutnosti dobré koordinace s nestátními neziskovými organizacemi jak na ústřední úrovni, tak na úrovni jednotlivých krajů a nutnosti propojit kraje navzájem. Na tuto oblast se vztahuje dohoda o spolupráci mezi Ministerstvem vnitra – generálním ředitelstvím hasičského záchranného sboru, Ekumenickou radou církví a Českou biskupskou konferencí z roku 2003.¹²

3 Zásady poskytování duchovní péče při mimořádných událostech

Pokud jde o zajištění práva přijímat a poskytovat duchovní péči při mimořádných událostech, je možno se opřít o ustanovení Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), její články 2 odst. 1 a články 15 a 16, které chrání individuální a kolektivní náboženskou svobodu.

¹⁰ Ibid., s. 28.

¹¹ Ibid., s. 30.

¹² Viz dále kapitola 5.3.

Dále jsou to ustanovení o ochraně náboženské svobody v mezinárodních smlouvách: v (evropské) Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod z roku 1950, Mezinárodním paktu o občanských a politických právech (1966) a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech (1966)¹³.

Ustanovení o duchovní pomoci obsahují Dodatkové protokoly I a II k Ženevským úmluvám o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů a konfliktů nemajících mezinárodní charakter z 12. srpna 1949. Protokoly byly přijaty v Ženevě 8. června 1977. V Československu vstoupily po ratifikaci v platnost až dnem 14. srpna 1990 a byly vyhlášeny pod č. 168/1991 Sb. Hovoří se v nich o *humanitárních úkolech* pomáhajících civilnímu obyvatelstvu. Jedním z těchto úkolů jsou „*zdravotnické služby včetně první pomoci a také náboženské pomoci*“¹⁴ Užívá se v nich pojmu „duchovní personál“, který je zmiňován na mnoha místech v textu vedle zdravotnického personálu.

V zákonech a předpisech nižší právní síly upravujících integrovaný záchranný systém a krizové řízení není duchovní péče zmíněna. Přesto je třeba prakticky naplnit ustanovení Listiny základních práv a svobod a výše uvedených mezinárodních smluv.

Je třeba, aby při novelizaci předpisů upravujících překonávání následků mimořádných událostí a při tvorbě nových právních předpisů a dalších dokumentů bylo jasně upraveno právo jednotlivce na jeho individuální a kolektivní náboženskou svobodu. Je také třeba uzavřít dohodu, případně dohody s Ekumenickou radou církví (ERC) a Českou biskupskou konferencí (ČBK), které by stanovily pravidla pro působení církví, jejich složek (charit a diakonií) a jimi jmenovaných kaplanů/kaplanek při překonávání následků mimořádných událostí.

Státní autority mají povinnost zajistit duchovní pomoc postiženým a strádajícím osobám při mimořádných událostech, krizových situacích spojených s válečným konfliktem, velkými živelnými pohromami a sociálními konflikty. Je třeba, aby duchovní personál měl příslušný status a mohl duchovní péči poskytovat. Ustanovení o duchovní pomoci je třeba též zapracovat do příslušných krizových (havarijních) plánů.

¹³ Viz TŘETĚRA, Jiří Rajmund a Zábaj HORÁK. *Konfesní právo*. Praha: Leges, 2015, s. 77–84.

¹⁴ Článek 61 odst. 1 písm. f).

Duchovní pomoc je poskytována raněným, umírajícím a evakuovaným osobám, strádajícímu obyvatelstvu a pozůstalým. Dále se jedná o pohřbívání, zejména hromadné pohřbívání osob. Duchovní péče se poskytuje také výkonnému záchranářskému a řídicímu personálu.

Duchovní pomoc se poskytuje v místech nouzového ubytování, stravování, v evakuačních střediscích, nemocnicích a podobných zařízeních. Dále jsou to velkokapacitní úkryty, místa hromadného pohřbívání a místa provádění záchranných prací, kde již nehrozí bezprostřední ohrožení života.¹⁵

4 Duchovní péče u policie

Policie byla první z institucí působících v rámci integrovaného záchranného systému, v níž se církve zapojily do pomoci ve prospěch jejich příslušníků a členů jejich rodin.

Myšlenka požádat církve o pomoc při posttraumatické intervenční péči vznikla v září roku 2000. Tehdy se v Praze na pozvání české vlády konalo zasedání Mezinárodního měnového fondu. Do Prahy se sjelo více než dva tisíce finančníků z celého světa, ale do Prahy přijely také davy odpůrců této organizace. Za pomoci českých anarchistů a komunistů se dopustily velkého množství násilností. Pokusili se zaútočit na Kongresové centrum v Praze na Vyšehradě, kde se zasedání konalo. Policie je sice zastavila na přístupových komunikacích vedoucích ke Kongresovému centru, ale za cenu četných zranění, která policisté utrpěli. Na šedesát policistů bylo zraněno dlažebními kostkami a dalšími předměty, které na ně útočníci házeli. Také asi dvacet útočníků bylo zraněno. Policisté utrpěli kromě zranění fyzických také psychický šok.

V následujícím roce, 14. listopadu 2001, vydal policejní prezident závazný pokyn č. 129/2001, kterým se zřizuje *systém poskytování posttraumatické intervenční péče příslušníkům Policie České republiky*, kteří prožili traumatizující událost v souvislosti s plněním služebních úkolů.¹⁶

¹⁵ PROCHÁZKA, op. cit., s. 10.

¹⁶ HORÁK, Záboj. Význam a účel duchovní péče náboženských společenství ve prospěch policie, obětí trestných činů a přírodních katastrof. In: BENÁK, Jaroslav (ed.). *Církev a stát 2020. Sborník příspěvků z konference*. Brno: Masarykova univerzita, 2020, s. 19–20. Dostupné z: <https://www.law.muni.cz/sborniky/cirkevastat/2020/cirkevastat2020.pdf>

4.1 Dohoda z roku 2002

Dne 17. října 2002 uzavřelo Ministerstvo vnitra, Ekumenická rada církví a Česká biskupská konference *Dohodu o účasti osob vykonávajících duchovenskou službu na systému poskytování posttraumatické intervenční péče příslušníkům Policie České republiky*.¹⁷ Jejím předmětem bylo *bezplatné* poskytování duchovenských služeb v rámci systému posttraumatické intervenční péče v Policii České republiky. Duchovní (v dohodě nazývaný jako pověřená osoba) byl zařazen do intervenčních týmů, v nichž spolu s psychology a lékaři pomáhal policistům řešit psychicky zátěžové situace, jako je setkání se smrtí, závažné dopravní nehody a použití služební zbraně s nevratnými následky.

Církevní strana určila *zmocněnce*, kteří měli za úkol jednat s koordinátory (osobami stojícími v čele) policejních intervenčních týmů a služebními funkcionáři policie k zajištění intervenční péče.

K výkonu intervenční péče musel mít duchovní platné *pověření* udělené církví zastupovanou Ekumenickou radou církví, resp. Českou biskupskou konferencí. Mohl působit jako člen posttraumatického intervenčního týmu u policejních správ krajů, správy hlavního města Prahy a u Policejního prezidia České republiky. Mohl být odvolán církevní smluvní stranou nebo vyřazen služebním funkcionářem policie na návrh koordinátora intervenčního týmu nebo uvolněn na základě své žádosti.

Duchovní měl právo vstupovat do objektů policie k poskytnutí intervenční péče. Při vstupu byl povinen se prokázat průkazem vystaveným koordinátorem intervenčního týmu.

Církevní smluvní strana uvolnila duchovního k poskytnutí péče, jakmile o ni policista požádal. Jestliže o ni požádal v době výkonu služby, byl duchovní oprávněn žádat koordinátora intervenčního týmu, aby zajistil jeho dopravu na místo. Duchovní byl povinen se účastnit odborné přípravy podle výše uvedeného pokynu policejního prezidenta. Náklady na účast (ubytování a stravu) za něho hradila policie, náklady na dopravu církevní smluvní strana.

Dohoda z roku 2002 byla uzavřena na období tří let a prodloužena dvakrát: 10. října 2005 a 24. září 2008.

¹⁷ In: *Věstník Ministerstva vnitra*, roč. 2002, 25. listopadu 2002, částka 96.

4.2 Komplexní dohoda z roku 2011

Dne 6. října 2011 byla mezi Ministerstvem vnitra, Ekumenickou radou církví a Českou biskupskou konferencí uzavřena podrobnější *Dohoda o účasti osob vykonávajících duchovenskou službu na systému poskytování posttraumatické intervenční péče*.¹⁸

Od výše uvedené dohody z roku 2002 se lišila zpřesněním některých formulací a především tím, že na jejím základě byla poskytována posttraumatická intervenční péče nejen příslušníkům Policie ČR, ale také příslušníkům Hasičského záchranného sboru ČR, zaměstnancům Policie ČR a Ministerstva vnitra, jejich rodinným příslušníkům, osobám blízkým a osobám z řad veřejnosti, které se staly obětmi mimořádných událostí nebo trestných činů.

Církev poskytovaly nadále uvedené služby bezplatně. Jimi pověřeni duchovní a pomocníci měli právo, aby Policie ČR, resp. Hasičský záchranný sbor zajistily jejich bezplatnou dopravu na místo, kde bude intervenční péče poskytnuta.

4.3 Iniciativa z roku 2013 směřující k zavedení stálé duchovní služby

Na základě jednání mezi Ekumenickou radou církví, Českou biskupskou konferencí a vedením Ministerstva vnitra byli tímto ministerstvem v dubnu 2013 pověřeni Miloš Szabo, katolický farář v Praze na Žižkově, člen týmu Posttraumatické intervenční péče Policie ČR pro hl. město Prahu (zastupující ČBK) a Helena Hamariová, farářka Českobratrské církve evangelické v Plzni (zastupující ERC) k vypracování zprávy pro ministra vnitra o posouzení problematiky případného zřízení *stálé duchovní služby u Policie ČR*.

Zpráva vznikla na základě rozhovorů s vedením policie na ústřední úrovni i v krajích, představiteli církví sdružených v ČBK a ERC, zástupci policistů sdružených v Křesťanské policejní asociaci a komparace zahraničních modelů působení církví ve prospěch policie a byla připravena ke dni 15. 12. 2013. Navrhovala varianty a postup, jak zavést profesionální službu u Policie. Navrhovala, aby jeden duchovní (kaplan) působil na Policejním

¹⁸ Dohoda byla zveřejněna ve Věstníku Ministerstva vnitra, v částce 106/2011 a v *Revue církevního práva*, Praha, 2012, roč. 51, č. 1, s. 63–66. Dostupné z: <http://spcp.prf.cuni.cz/42-56/51-cele.pdf>

prezidiu a jeden duchovní (kaplan) u každého krajského ředitelství Policie ČR, a to ve služebním poměru k policii jakožto občanský zaměstnanec. Na úrovni krajů měli podle návrhů v ní obsažených kromě toho působit dobrovolníci placení církvemi, pracující podle potřeby na částečný úvazek.¹⁹

Autor tohoto pojednání vedl 9. října 2021 telefonický rozhovor s autorem zprávy farářem Milošem Szabo, který mu sdělil, že výsledky výše uvedené zprávy nebyly tehdejším vedením České biskupské konference přijaty a vývoj šel jiným směrem.

4.4 Nešťastné neprodloužení dohody v roce 2014

V roce 2014 došlo k nešťastnému selhání: účinnost komplexní dohody z roku 2011 nebyla prodloužena a dohoda nebyla nahrazena žádnou novou. Je to jediný případ v oblasti duchovní péče ve veřejných institucích, kdy došlo k přerušení takové dohody mezi církvemi a veřejnými institucemi.²⁰

4.5 Jednání vedoucí k pokynu policejního prezidenta z roku 2019

Po mnohých obtížných jednáních s představiteli Policie ČR²¹ došlo až koncem roku 2018 k pozitivnímu obratu, jehož výsledkem byl pokyn policejního prezidenta ze dne 7. června 2019 o poskytování duchovních služeb č. 121/2019.²²

Dikce pokynu při letmém přečtení připomíná rétoriku z doby před rokem 1989 v Československu nebo obraty některých protináboženských konfesněprávních předpisů v současné Francii.

Na základě pokynu vykonávají službu policisté nebo zaměstnanci policie, kteří jsou zároveň duchovními své církve, jakožto službu uvnitř policie. Tím se tento typ liší od účasti duchovních v posttraumatické intervenční péči, v jejímž rámci působili duchovní jako externisté. Společné oběma typům péče je jejich bezplatnost.

¹⁹ Zpráva pro ministra vnitra ČR dle dohody o pracovní činnosti ze dne 25. 4. 2013, č. j. SP-37-10/PP-2013. Zpracoval Mgr. ICLic. Miloš Szabo, 45 s.

²⁰ HORÁK, 2020, op. cit., s. 21.

²¹ LAŇKA, Jiří Ignác. Duchovní služba v prostoru Policie ČR. In: BENÁK, 2020, op. cit., s. 48–51.

²² In: *Revue církevního práva*, Praha, 2019, roč. 77, č. 4, s. 105–106.

Na konci roku 2020 působili podle slov plk. Jiřího Ignáce Laňky u Policie ČR dva kaplani. Jedním z nich byl on sám.²³

4.6 Dohoda mezi ČBK a ERC z roku 2020 a výhled do budoucna

Zástupci ČBK a ERC podepsali 14. dubna 2020 mezicírkevní *Dohodu o podmínkách vzniku a působení duchovní služby v prostoru Policie České republiky a u ostatních bezpečnostních sborů*,²⁴ která upravuje vzájemnou spolupráci církví v ekumenickém duchu. Dohoda stanoví, že předpokladem ke službě kaplana je pověření ze strany příslušné církve a vyslání ze strany ČBK a ERC. Dohoda zřizuje Radu pro duchovní péči v Policii ČR a ostatních bezpečnostních sborech. Jejimi členy jsou dva zástupci ČBK, dva zástupci ERC a s poradním hlasem koordinátor duchovní služby.

Věříme, že dosavadní akty ke znovuzřízení duchovní péče u policejních sborů v České republice povedou k uzavření nové dohody mezi ČBK, ERC a Ministerstvem vnitra a k vybudování celého systému této péče.²⁵

5 Duchovní péče u Hasičského záchranného sboru

5.1 Povodně v roce 2002

V srpnu 2002 došlo v Čechách ke katastrofálním záplavám. Do boje s vodním živlem se v prvních řadách zapojily církve, především prostřednictvím svých institucí sociální a humanitární služby, jimiž jsou katolické charity a evangelické diakonie. Jednou z významných pomáhajících institucí po celé republice byla humanitární organizace ADRA, vedená adventisty.

5.2 Duchovní péče a psychologická služba

Duchovní péče ve prospěch členů Hasičského záchranného sboru ČR se vyvíjí ve vzájemném vztahu k psychologické službě. Proto je třeba zmínit, že v roce 2002 byla schválena první koncepce psychologické služby

²³ HORÁK, 2020, op. cit., s. 21.

²⁴ In: *Revue církevního práva*, Praha, 2020, roč. 79, č. 2, s. 117–120.

²⁵ HORÁK, 2020, op. cit., s. 22.

Hasičského záchranného sboru ČR (HZS ČR), která stanovila tyto hlavní úkoly pro činnost psychologické služby na období následujících 5 let:

1. zabezpečovat podklady pro personální práci a výkon služby,
2. zajišťovat posttraumatickou péči o příslušníky,
3. pomáhat obětem mimořádných událostí.²⁶

5.3 Dohoda z roku 2003

Dne 21. ledna 2003 uzavřelo Ministerstvo vnitra – generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR (MV – GŘ HZS ČR), Ekumenická rada církví a Česká biskupská konference *dohodu o spolupráci*. Jejím účelem je vytvoření základních podmínek pro spolupráci mezi církvemi a jimi řízenými charitativními organizacemi a MV – GŘ HZS ČR v rámci integrovaného záchranného systému.

Dohoda byla uzavřena na základě ustanovení § 21 zák. č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému, které se vztahuje na poskytnutí plánované pomoci na vyžádání při provádění záchranných a likvidačních prací poskytované obecním úřadům, krajským úřadům, ministerstvu vnitra a základním složkám integrovaného záchranného systému.

Dohoda upravuje zásady „*při přípravě a realizaci opatření v oblasti ochrany obyvatelstva, zejména humanitární, psychologické a duchovní pomoci.*“

MV – GŘ HZS ČR může na základě této dohody vyzvat církev a jimi řízené charitativní organizace k poskytování humanitární, psychologické a duchovní pomoci na celorepublikové úrovni. Zavazuje se k tomu, že umožní zařazení duchovních, zástupců církví a církevních charitativních organizací do krizových štábů, obsluh evakuačních a přijímacích středisek, míst nouzového ubytování a stravování, skladů humanitární pomoci, pro poskytování humanitární, psychologické a duchovní pomoci obyvatelstvu a jejich přípravu. Dále se zavazuje k vytvoření podmínek pro uzavírání podobných dohod na úrovni krajů.

²⁶ Ministerstvo vnitra – generální ředitelství Hasičského záchranného sboru v ČR. *Koncepce psychologické služby HZS ČR pro období 2017–2025*, Praha, červen 2017, s. 4, MV-62413-1/PO-IZS-2017. Koncepce je vždy po určitém časovém období s mírnými změnami aktualizovaná. Nejnovější je uvedená koncepce pro období 2017–2025.

Církevní instituce se zavazují k poskytnutí součinnosti s MV – GŘ HZS ČR při přípravě, přepravě a předání humanitární pomoci v ČR i do zahraničí. Osoby vykonávající duchovní službu v oblasti upravené dohodou musejí mít pověření příslušnou církví.

Obě smluvní strany se dohodly na poskytování informací, organizaci pracovních jednání a společných cvičení, jakož i na neprodleném informování o změně kontaktů.

5.4 Postavení duchovních v rámci systému posttraumatické intervenční péče

Pokud jde o nárok na psychologickou péči ve prospěch příslušníku HZS ČR, stanoví jej zákon č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ve svém ustanovení § 77 odst. 11 písm. l). Tento zákon se vztahuje i na ostatní bezpečnostní sbory, kterými jsou Policie ČR, Celní správa ČR, Vězeňská služba ČR, Generální inspekce bezpečnostních sborů, Bezpečnostní informační služba a Úřad pro zahraniční styky a informace. Bezpečnostní sbor má povinnost vytvářet podmínky pro řádný výkon služby svých příslušníků a zajistit odpovídající péči mimo jiné také zdravotní a psychologickou. Není v něm zmíněna duchovní péče, což považujeme za legislativní nedostatek, který by měl být co nejdříve odstraněn.

Systém posttraumatické intervenční péče o hasiče a jejich rodiny byl vytvořen pokynem generálního ředitele Hasičského záchranného sboru ČR a náměstka ministra vnitra č. 38/2003. Následujícím pokynem č. 39/2003 byla zřízena Anonymní telefonická linka v krizi pro hasiče.

V současnosti platí *pokyn o psychologické službě Hasičského záchranného sboru České republiky*, vydaný jeho generálním ředitelem 25. srpna 2014.²⁷ Týká se posttraumatické péče o příslušníky a občanské zaměstnance HZS ČR a postupu při psychosociální pomoci osobám zasaženým mimořádnou událostí (psychosociální pomoc se týká také duchovní oblasti). Mezi traumatizující

²⁷ In: *Sbírka interních aktů řízení generálního ředitele Hasičského záchranného sboru České republiky*, roč. 2014, částka 3.

události, při nichž je nabízena posttraumatická péče a psychosociální pomoc, náleží případy, kdy osoba:

1. zažije úmrtí nebo těžké poranění jiných osob jako přímý svědek (včetně úmrtí nebo poranění kolegů a dětí, vážných dopravních nehod, ozáření, zasypaní, popálení),
2. způsobí úmrtí, těžké zranění někoho jiného nebo škodu velkého rozsahu, např. v důsledku svého chybného rozhodnutí nebo dopravní nehody.

Uvedenou péči a pomoc poskytují pracovníci psychologických pracovišť HZS ČR na úrovni ústřední i na úrovni krajské. V rámci uvedeného systému působí týmy posttraumatické péče (TPP), tvořené skupinou odborně připravených příslušníků nebo zaměstnanců – členů TPP, doplňované v případě potřeby o externí členy, jimiž mohou být zdravotníci nebo duchovní.

Podle dokumentu *Koncepce psychologické služby HZS ČR pro období 2017–2025* (Praha, červen 2017, 39 s.) disponuje každá ze základních složek integrovaného záchranného systému svými interventy jak pro poskytování posttraumatické péče, tak pro psychosociální péči o oběti. Lze využít i dobrovolníků z řad KIP týmů (KIP tým: komunitní intervenční psychosociální tým), tvořených empatickými dobrovolníky (mezi nimi je velký počet žen), které koordinuje nezisková humanitární organizace ADRA. Dobrovolníci jsou vyškoleni za pomoci psychologů HZS ČR. Ze strany psychologů jsou chváleni. Osvědčili se při mimořádných událostech typu povodní.

Dokument také uvádí, že duchovní službu u HZS ČR pro osoby zasažené mimořádnou událostí není momentálně třeba zajišťovat z vlastních zdrojů. Je tím míněn nejspíše kaplan, který by působil u tohoto sboru. Duchovní služba funguje podle autorek zprávy v rámci současné spolupráce. Duchovní se může případně stát externím členem týmu posttraumatické péče daného kraje.

Domníváme se, že působení duchovních uvnitř daného sboru by bylo vítaným posílením dosavadního systému jak pro příslušníky sboru, tak pro oběti.

5.5 Neprodloužení dohody s církvemi z roku 2011

Jak jsme již uvedli výše v kapitole 4.4 *Nesťastné neprodloužení dohody v roce 2014*, nebyla prodloužena komplexní Dohoda o účasti osob vykonávajících duchovenskou službu v systému poskytování posttraumatické intervenční

péče ze dne 6. října 2011, která spojovala účast na posttraumatické intervenční péči ve prospěch policie i hasičského záchranného sboru.

Bude jistě ještě v budoucnosti předmětem právněhistorického bádání zjistit, do jaké míry došlo k uvedenému přerušení z úmyslné iniciativy, kde mohl zasáhnout faktor sabotáže ze strany nějakého proticírkevně zaujatého fanatika, a do jaké míry šlo o zanedbání ze strany představitelů všech nebo některých církví. Informace, které jsou nám zatím dostupné, nedávají jednoznačnou odpověď a interpretace ze strany jednotlivých aktérů se navzájem liší.²⁸

5.6 Dohoda s Arcibiskupstvím pražským z roku 2020

Kladnou událostí na cestě smluvního zajištění náboženské svobody je Dohoda o spolupráci mezi Ministerstvem vnitra – generálním ředitelstvím Hasičského záchranného sboru České republiky a Arcibiskupstvím pražským z 1. října 2020.

Uvádí, že byla uzavřena na základě ustanovení § 19 zák. č. 320/2015 Sb., o Hasičském záchranném sboru České republiky, uvedeným příhodným nadpisem *Spolupráce*.

Podle něho

1. Hasičský záchranný sbor při plnění svých úkolů spolupracuje se správními úřady a jinými státními orgány, orgány územní samosprávy a dalšími fyzickými a právníckými osobami.
2. Bližší podmínky a způsob spolupráce mohou být upraveny v dohodě uzavřené mezi hasičským záchranným sborem, hasičským záchranným sborem kraje nebo záchranným útvarům a úřadem, orgánem nebo fyzickou nebo právníckou osobou uvedenou v odstavci 1.

Předmětem dohody s Arcibiskupstvím pražským je bezúplatná spolupráce mezi stranami dohody „zejména v oblasti poskytování duchovní a psychologické podpory pro příslušníky a zaměstnance Hasičského záchranného sboru“.

Každá ze stran jmenuje zmocněnce, jehož prostřednictvím komunikuje s druhou stranou a zajišťuje plnění dohody. Jména zmocněnců si předaly smluvní strany při podpisu dohody.

²⁸ HORÁK, 2020, op. cit., s. 21.

6 Závěr

S politováním jsme nuceni zopakovat své tvrzení, které jsme uvedli ve svém příspěvku z konference Církev a stát konané na Právnické fakultě Masarykovy univerzity před rokem: „Nadále jsme nuceni upozorňovat, že v České republice nedošlo dosud ke smluvnímu zajištění pomoci orgánů veřejných institucí k zajištění pravidelné duchovní péče o osoby, které jsou oběťmi trestných činů, přírodních katastrof a požárů a k postpenitenciární duchovní péči ve prospěch osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody, které o tuto péči projeví zájem. Zatím je tato péče poskytována jen nabadile, individuálně a díky péči farní duchovní správy různých církví.“²⁹ Měla by být rovněž zajištěna duchovní péče ve prospěch zdravotnických záchraných služeb, ať již jde o jejich pracovníky nebo o raněné a nemocné.

Literature

- TRETERA, Jiří Rajmund a Zábaj HORÁK. *Konfesní právo*. Praha: Leges, 2015, 416 s. ISBN 978-80-7502-118-2.
- TRETERA, Jiří Rajmund a Zábaj HORÁK. Commemoration of Victims of Terrorist Attacks of 11th September 2001. In: *CHURCHREPORTER, Newsletter for the English speaking members and friends of the Church Law Society*, 2021, roč. 6, č. 9, s. 9–10, 28. 9. 2021.
- HORÁK, Zábaj. Spiritual Care in Public Institutions in the Czech Republic. In: TRETERA, Jiří Rajmund a Zábaj HORÁK (eds.). *Spiritual Care in Public Institutions in Europe*. Berlin: Berliner Wissenschafts-Verlag, 2019, s. 119–140. ISBN Print 978-3-8305-3991-9, ISBN E-Book 978-3-8305-4152-3.
- HORÁK, Zábaj. Význam a účel duchovní péče náboženských společenství ve prospěch policie, obětí trestných činů a přírodních katastrof. In: BENÁK, Jaroslav (ed.). *Církev a stát 2020. Sborník příspěvků z konference*. Brno: Masarykova univerzita, 2020, s. 9–24. Dostupné na <https://www.law.muni.cz/sborniky/cirkevastat/2020/cirkevastat2020.pdf>
- LAŇKA, Jiří Ignác. Duchovní služba v prostoru Policie ČR. In: BENÁK, Jaroslav (ed.). *Církev a stát 2020. Sborník příspěvků z konference*. Brno: Masarykova univerzita, 2020, s. 47–54.

²⁹ HORÁK, 2020, op. cit., s. 22.

PROCHÁZKA, Zdeněk. Integrovaný záchranný systém, ochrana obyvatelstva a možnosti duchovní péče při řešení mimořádných událostí a krizových stavů. In: *Duchovní péče při mimořádných událostech. Sborník ze semináře 22. února 2005*. Plzeň: Diecézní charita Plzeň, s. 3–11.

Contact – email

horakz@prf.cuni.cz

NÁDRAŽNÍ MISIE VE SPOLKOVÉ REPUBLICCE NĚMECKO

Jiří Dvořáček

Teologická fakulta, Katolická univerzita Eichstätt-Ingolstadt, Německo

Abstract in original language

Tématem příspěvku jsou nádražní misie v Německu. Jde o křesťanskou humanitární organizaci s kontaktními místy na více než sto nádražích. Založil je farář Johannes Burckhardt na konci 19. století v Berlíně. Jde o společnou aktivitu katolické a evangelické církve nabízející pomoc při cestování seniorům, dětem, dále bezdomovcům i obecně všem, kdo jsou v nouzi. Činnost nádražních misí je financována z regionálních a obecních příspěvků, církevních zdrojů a přímých darů.

Keywords in original language

Nádražní misie; charita; německá církev; cestování; nádraží.

Abstract

The topic of this paper is station missions in Germany. It is a Christian humanitarian organisation with contact points in more than 100 railway stations. They were founded by pastor Johannes Burckhardt at the end of the 19th century in Berlin. It is a joint activity of the Catholic and Evangelical church offering travel assistance to the elderly, children, the homeless and, in general, all those in need. The activities of the station missions are funded by regional and municipal contributions, church resources and direct donations.

Keywords

Station Missions; Charity Work; German Church; Travel; Railway Stations.

1 Úvod

Nádražní misie (Bahnhofsmission)¹ je křesťanská humanitární organizace s bezplatnými kontaktními místy na 105 nádražích v Německu. Další podobné sociální služby na nádražích s existují v Rakousku (Bahnhofsozialdienst), Francii, Švýcarsku (BahnhofHilfe), Velké Británii a dalších evropských zemích.

Každoročně se Nádražní misie postará o více než dva miliony lidí. Pomoc je bezplatná, anonymní a nebyrokratická, nevyžaduje se žádná registrace. Jde o společnou iniciativu evangelické a katolické církve. Východisko je evangelijní: Každý člověk má stejnou hodnotu a důstojnost v každé životní situaci, bez ohledu náboženské přesvědčení. Nejde však o nábožensky motivovanou pastorační péči, ale v popředí je praktická pomoc bez ohledu na vlastní světonázor. Na každé misijní stanici nalezne nicméně klient kříž a Písmo svaté. Nádražní misie tak sama sebe vnímá jako živý kostel na vlakovém nádraží.

Personál se skládá jak z dobrovolníků, tak ze zaměstnanců na plný úvazek. Z celkem asi 2000 pracovníků tvoří dobrovolníci asi 90 %. V některých misiích pracují jen dobrovolníci, ve větších lokalitách pak běžní zaměstnanci, nabídka pomoci je tak větší.

Rozsah pomoci je nastaven nízkoprahově a obvykle se pohybuje od malých pomůcek (náplastí, informace o jízdním řádu, pomoc s vyplňováním formulářů různých žádostí, občerstvení) až po pomůcky pro cestování (pro nevidomé, seniory, nemocné a zdravotně postižené, matky s kočárky, samostatně cestující děti), dále zahrnuje pomoc v sociální oblasti (navázání kontaktu s terapeutickými zařízeními, zprostředkování ubytování). Umožňují-li to místní podmínky, mohou v nádražní budově bezdomovci na náklady města přenocovat až tři dny nebo tam na náklady okresu zůstat až jeden a půl roku. V centru zájmu jsou z důvodu umístění misíí na vlakových nádražích migranti.

¹ Následující text čerpá z těchto zdrojů: <https://www.bahnhofsmission.de>, <https://in-side.bahn.de/die-bahnhofsmission/> a <https://de.wikipedia.org/wiki/Bahnhofsmission> [cit. 10. 9. 2021].

2 Historie

První evangelickou nádražní misií založil v roce 1894 farář Johannes Burckhardt na dnešním berlínském Východním nádraží. Původně poskytovala ochranu a pomoc ženám přijíždějícím do měst za prací. Cílem bylo chránit tyto ženy před vykořisťováním nebo prostitucí. Později rozšířily nádražní misie nabídku o obecnou pomoc cestujícím. Tehdy provozovaly evangelická a katolická církev nádražní misie odděleně. První společná katolicko-protestantská stanice byla otevřena v Mnichově v roce 1897. Od roku 1898 se prezentovaly katolické a protestantské misie společně. Tato spolupráce následně v roce 1910 vedla k založení dnešní Konference pro církevní nádražní misie (KKBM), nejstarší ekumenické pracovní skupiny v oblasti otevřené diakonické práce. Ta posílila spolupráci mezi protestantskými a katolickými misemi. V roce 1911 pak staniční mise poprvé inzerovaly nabídku v oddílech 3. a 4. třídy společnými plakáty. V roce 1912 proběhly misie na nádražích v 90 německých městech.

Během 1. světové války se mezinárodní obchod se ženami zastavil a Německo již pro tyto účely nebylo tranzitní zemí. Nově se nádražní misie staraly obecně o nezaměstnané. Po skončení „Velké války“ se nádražní misie zaměřily na uprchlíky, vysídlené osoby a vracející se vojáky. Poprvé byli do staničních misí nasazeni kromě dobrovolných zaměstnanců, kteří měli za sebou pokročilejší školení, také pracovníci na plný úvazek. Ve 30. letech se misie soustředily na venkovské obyvatelstvo, samostatně cestující děti a nezaměstnané mladé lidi. V roce 1939 byly nádražní misie definitivně zakázány, její úkoly převzal nacistický Svaz žen (NS-Frauenschaft).

Podruhé byly nádražní misie zakázány v 50. letech v NDR, mohly fungovat pouze misie na berlínském Východním nádraží.

Začátkem 60. let začali do SRN v rámci EHS přicházet zahraniční pracovníci. Pro ně a jejich rodiny byly nádražní misie prvním místem pomoci. Od listopadu 1964 NDR umožňovala důchodcům čtyřtýdenní pobyt v Západním

Německu,² proto začaly nádražní misie v SRN poskytovat pomoc při cestování i těmto lidem.

Od 70. let se klienty stávali často nezaměstnaní, kterým nádražní misie nabízely různé druhy pomoci. Klientela se pak rozrůstala o repatrianty nebo o žadatele o azyl.

V současné době poskytují nádražní misie zejména v malých a středních městech sít' stacionárních a mobilních služeb jako odpověď na potřeby rostoucího počtu lidí s omezenou schopností pohybu a orientace. Roste podíl psychicky nemocných klientů, bezdomovců a migrantů.

3 Rozsah a oblasti pomoci

Nádražní misie nabízejí tyto služby:

- Pomoc neslyšícím či zrakově postiženým nebo pokud se cestující nedomluví německy.
- Pomoc seniorům, nemocným nebo zdravotně postiženým. Nádražní misie jsou vybaveny invalidními vozíky i zvedacími plošinami.
- Některé stanice nabízejí i cestovní doprovod.
- Od roku 2003 je v nabídce nádražních misí program *Kids on Tour*, který nabízí doprovod dětí při cestování, například pokud často cestují za rodiči v rámci střídavé výchovy nebo za prarodiči. Doprovod je zpoplatněn částkou 35 € za dítě, za sourozence dalších 30 €, lze žádat prominutí ze sociálních důvodů.

² Dne 9. září 1964 Rada ministrů NDR rozhodla, že důchodci mohou jednou ročně vycestovat do Spolkové republiky a Západního Berlína na maximálně čtyři týdny, aby navštívili své příbuzné. Nařízení se vztahovalo na ženy od 60 let a na muže od 65 let. V období od 2. listopadu do 31. prosince 1964 vycestovalo přes hraniční přechody NDR do západního Německa a Západního Berlína za svými příbuznými celkem 647 933 důchodců. Srov. nepublikované rozhodnutí Rady ministrů NDR o soukromých návštěvách občanů NDR důchodového věku v Západním Německu a Západním Berlíně z 8. 9. 1964. In: *BArch DC 20-1/4/1015*; srov. *Dokumente zur Deutschlandpolitik*, IV. Reihe, Bd. 10, Frankfurt am Main 1980, s. 963; Srov. *Private Reisen von DDR-Rentnern in die Bundesrepublik*. *Das Bundesarchiv* [online]. Dostupné z: <https://www.ddr-im-blick.de/jahrgaenge/jahrgang-1965/report/private-reisen-von-ddr-rentnern-in-die-bundesrepublik/> [cit. 23. 9. 2021]; Ti, kteří neměli na Západě žádné příbuzné, nemohli žádat o návštěvu ani jako důchodci. Teprve v srpnu 1984 bylo povoleno navštívit přátele nebo známé na Západě. Srov. *Rentner dürfen in die BRD reisen*. *Zeit Klicks* [online]. 9. 9. 1964 [cit. 23. 9. 2021]. Dostupné z: <https://www.zeitklicks.de/top-menu/zeitstrahl/navigation/topnav/jahr/1964/rentner-duerfen-in-die-brd-reisen/>

- Dále nádražní misie poskytují akutní pomoc při vyčerpání, hladu nebo žízní, při zranění nebo nemoci, při kojení nebo přebalování dětí, při okradení atp. Lze se na ně obrátit i s prosbou o radu. Nádražní misie nabízejí v naléhavých případech i možnost přenocovat.
- Nádražní misie jsou často útočištěm pro lidi stížené chudobou, bezdomovce i osoby s různými závislostmi.
- Aktuálně v souvislosti s Covid-19 nabízejí některé stanice očkování pro bezdomovce nebo rozdávají ochranné masky.

4 Struktura

Nádražní misie jsou provozovány společně protestantskou a katolickou církví s organizacemi Diakonie, Caritas a IN VIA a jejich regionálními i místními složkami.

Celostátně působí na ekumenické úrovni *Bahnhofsmision Deutschland e.V.*, na katolické straně *Spolková pracovní skupina katolických nádražních misí v Německu* a na protestantské straně *Sdružení německých evangelických nádražních misí e.V.*

Na regionální úrovni působí na katolické straně diecézní/zemská sdružení *IN VIA*, *Katolická dívčí sociální práce (Katholische Mädchensozialarbeit e.V.)* a *Caritas*, na protestantské straně jsou to pak *Zemské skupiny evangelických nádražních misí*, a to samostatně nebo v rámci diakonií zemských církví (Landeskirchen).

5 Financování

Činnost nádražních misí je financována zejména z regionálních a obecních příspěvků, církevních zdrojů a přímých darů. Například na regionální úrovni jsou některé nádražní misie financovány správním okresem. Kromě toho získávají podporu od německých drah (Deutsche Bahn) ve formě bezplatného používání nádražních prostor. Nádražní misie jsou jedinou institucí s právem vybírat dary na nádražích v Německu bez administrativních překážek.

6 Závěr

Za dobu své existence prokázaly nádražní misie v Německu svou užitečnost jakožto místa, na která se jakýkoli cestující může obrátit v případě nouze. Nejde v nich o hlásání víry, ale o praktické uskutečnění evangelijního i všeobecně lidského požadavku pomoci druhému v nouzi. V této souvislosti se nabízí otázka, proč se za posledních 30 let o podobné službě bližním v České republice neuvažovalo (např. pod záštitou Charity, jako tomu je v Rakousku), respektive žádná aktivita tohoto druhu není autorovi tohoto příspěvku známa. Hlavním důvodem zřejmě nebudou finance ani nezájem ze strany církví, krajů nebo dopravců, ale pravděpodobně nedostatek poptávky ve společnosti. Dnešní praktický nezájem o službu nádražních misíí zřejmě pramení z toho, že mezi lety 1948–1989 byly veškeré charitativní aktivity, které nebyly v režii strany a vlády, v Československu zakázány, a proto po roce 1989 ani nikdo neprojevil potřebu či snahu takovéto služby zřídit. V případě zájmu ze strany církví by více než stoletá existence nádražních misíí v Německu a v Rakousku nicméně mohla být pro české církve inspirací, německá či rakouská strana by potřebné rady či pomoc jistě ráda poskytla.

Literature

Private Reisen von DDR-Rentnern in die Bundesrepublik. *Das Bundesarchiv* [online]. Dostupné z: <https://www.ddd-im-blick.de/jahrgaenge/jahrgang-1965/report/private-reisen-von-ddr-rentnern-in-die-bundesrepublik/> [cit. 23. 9. 2021].

Rentner dürfen in die BRD reisen. *Zeit Klicks* [online]. 9. 9. 1964 [cit. 23. 9. 2021]. Dostupné z: <https://www.zeitklicks.de/top-menu/zeitstrahl/navigation/topnav/jahr/1964/rentner-duerfen-in-die-brd-reisen/>

<https://www.bahnhofsmmission.de> [cit. 10. 9. 2021].

<https://in-side.bahn.de/die-bahnhofsmmission/> [cit. 10. 9. 2021].

<https://de.wikipedia.org/wiki/Bahnhofsmmission> [cit. 10. 9. 2021].

Contact – email

jdvoracek@web.de

MOŽNOSTI OCHRANY ÚČELU ZÁKONA Č. 428/2012 SB., O MAJETKOVÉM VYROVNÁNÍ S CÍRKVEMI, V PL. ZNĚNÍ, ZE STRANY OPRAVNĚNÝCH OSOB

David Kučerka

Wydział Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji,
Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Polsko

Abstract in original language

Příspěvek pojednává o zvláštních možnostech obrany oprávněných osob, kdy v důsledku liknavého přístupu orgánů veřejné správy dochází k maření účelu restituce.

Keywords in original language

Restituce; církev; odpovědnost za škodu; nesprávný úřední postup.

Abstract

The article deals about special possibilities of legal protection by rightful entities, when the lax approach of public administration bodies causes a frustration of the purpose of restitution.

Keywords

Restitution; Church; Liability for Damages; Wrongful Administrative Procedure.

1 Úvod

§ 18 odst. 4 zák. č. 428/2012 Sb., o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi, v pl. znění (dále jen „ZMV“) stanoví, že při aplikaci tohoto zákona má být šetřen jeho účel, kterým je zmírnění majetkových křivd způsobených církvím a náboženskými společnostmi v rozhodném období.¹

¹ Srov. úplné znění § 18 ZMV. Dostupné z: http://specp.prf.cuni.cz/photos/PDF/428_2012%20Sb.pdf

Toto interpretační a aplikační pravidlo, které „moudrý zákonodárce“ vtělil do právního předpisu, konstituoval Ústavní soud (dále jen „ÚS“) ve své rozhodovací praxi jako zásadu in favorem restitutionis. Tato zásada stanoví, že je třeba k restituentským osobám, kterým byla v minulosti způsobena celá řada křivd, a to nejen majetkových, přistupovat způsobem, který povede ke zmírnění jejich následků s vědomím, že újmy jim způsobené v období komunistického totalitního režimu, nelze úplně odčinit z povahy věci, např. mučení při výsleších, úmrtí jako následky po dlouholetém trýznivém věznění, společenská perzekuce příbuzných apod. Proto mají být restituční zákony interpretovány ve vztahu k restituentským osobám co nejvstřícněji a v duchu snahy o zmírnění následků spáchaných křivd. To naposledy ve svém nálezu sp. zn. II. ÚS 1697/21 připomněl ÚS obecným soudům dokonce tak, že ji v bodě 24 uvedl zvýrazněným písmem.² Z vlastní zkušenosti před obecnými soudy se mohu domnívat, že snad právě z toho důvodu, že se u nemalé části soudců obecných soudů tato zásada někam vytratila.

Ostatně tato zásada je teleologickým výkladem odvoditelná také z preambule ZMV: *„Parlament pamětliv trpkých zkušeností z dob, kdy lidská práva a základní svobody byly na území dnešní ČR potlačovány, odbodlán střezit a rozvíjet zděděné kulturní a duchovní bohatství, veden snahou zmírnit následky některých majetkových a jiných křivd, které byly spáchány komunistickým režimem v období let 1948 až 1989, vypořádat majetkové vztahy mezi státem a církvemi a náboženskými společnostmi jako předpoklad plné náboženské svobody a umožnit tak obnovením majetkové základny církví a náboženských společností svobodné a nezávislé postavení církví a náboženských společností, jejichž existenci a působení pokládá za nezbytný prvek demokratické společnosti, a usnesl se na tomto zákoně ČR:“³ Jak již z preambule vyplývá, účelem ZMV tedy není jen zmírnění některých spáchaných křivd, ale také dokončení odluky státu od církví a náboženských společností, umožněním jejich svobodného a nezávislého postavení, tedy včetně hospodářského.*

Moje osobní zkušenost z průběhu restitučního procesu vydávání původního majetku podle ZMV je však taková, že šetření účelu ZMV prostřednictvím výše uvedené interpretační a aplikační zásady in favorem restitutionis

² Srov. Nález Ústavního soudu, sp. zn. II. ÚS 1697/21. Dostupné z: <https://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=117111&pos=1&cnt=1&typ=result>

³ Preambule ZMV. Dostupné z: http://spcp.prf.cuni.cz/photos/PDF/428_2012%20Sb.pdf

se ne vždy setkává s očekávanou odezvou, a to jak ze strany povinných osob, tak i obecných soudů. V tomto příspěvku bych se rád zaměřil na 2 způsoby možné ochrany účelu ZMV, které jsem ve své praxi řešil. Jsou jimi:

1. **Náhrada škody – majetkové újmy způsobené nesprávným úředním postupem podle zák. č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci nezákonným rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem, v pl. znění (dále jen „ZNS“);**
2. **Vydání druhově určené věci – vytěžené dřevní hmoty s alternativním zmocněním zaplatit náhradu za vytěženou dřevní hmotu.**

2 Náhrada škody – majetkové újmy

Až na pár výjimek nebyl oprávněné osobě podle ZMV vydán majetek na základě podaných výzev. Po uplynutí ZMV stanovené lhůty 6 měsíců byl podán návrh na vydání věci ve správním řízení příslušným správním orgánem.⁴ Ponechávám v tuto chvíli stranou, že se mimo lesních pozemků jedná o totožný subjekt. Správnímu orgánu stanovená zákonná lhůta pro rozhodnutí v délce 6 měsíců, ve zvlášť složitých případech dokonce v délce 12 měsíců,⁵ však nebyla nikdy dodržena. Prodlení s vydáním správního rozhodnutí bylo vždy vysoké, překračující 150 dnů; v jednom případě to bylo dokonce přes 1 000 dnů. Povinné osobě tak vznikalo bezdůvodné obohacení z důvodu užívání věci, kterou byla povinna na základě výzvy oprávněné osoby vydat nejpozději do 6 měsíců po obdržení výzvy. Nastává však absurdní situace, že povinná osoba v postavení správního orgánu nerozhoduje v zákonné lhůtě, a tak sama sobě, avšak jako povinné osobě, zvyšuje toto bezdůvodné obohacení inkasováním pachtovného nebo nájemného, kdy navíc nárok oprávněné osoby na vydání bezdůvodného obohacení by mohl zčásti již promlčen. Uplatněním nároku na náhradu škody – majetkové újmy podle ZNS se tak jevílo jako jediné rozumné a spravedlivé východisko v situaci, kdy Státní pozemkový úřad jako povinná osoba těží ze své nečinnosti jako správní orgán a znemožňuje tak oprávněné osobě využívat majetek, který jí má být zákonem stanoveným způsobem a lhůtách vydán.

⁴ Srov. § 9 odst. 2 a odst. 6 ZMV.

⁵ Srov. § 9 odst. 7 ZMV.

Domnívám se, že tento postup je možné využít také v případě, kdy oprávněná osoba podle § 9 odst. 10 ZMV podá návrh podle V. části zák. č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, v pl. znění, na nahrazení rozhodnutí správního orgánu a příslušný soud takovému návrhu vyhoví a rozhodnutí správního orgánu zruší.

Pro úplnost k tomuto postupu je třeba uvést, že výzvy k náhradě škody podle ZNŠ byly vždy Ministerstvem zemědělství odmítnuty. V rámci uplatnění nároku podáním žaloby na přiznání náhrady škody podle ZNŠ obecné soudy dospěly k závěru, že nároky uplatněné z důvodu délky správních řízení nad 12 měsíců jsou důvodné a žalobám bylo vyhověno.⁶ Nakonec byla mezi Ministerstvem zemědělství a oprávněnou osobou uzavřena dohoda o narovnání, kdy došlo k určité moderaci požadované náhrady a nákladů řízení. Tato dohoda byla zveřejněna v registru smluv.⁷

3 Vydání druhově určené věci

V případech vydání zemědělských nemovitostí – lesních pozemků, byl ze strany povinné osoby, Lesů ČR, s. p., připraven návrh dohody, který nad rámec ZMV obsahoval smluvní ujednání, ve kterém oprávněná osoba prohlašuje, že nemá ve vztahu k vydávanému majetku vůči povinné osobě jiná práva související s vydávaným majetkem než ta, která upravuje daná dohoda nebo ZMV. Ze strany oprávněné osoby bylo toto ustanovení vyhodnoceno jako pokus povinné osoby, aby se oprávněná osoba zřekla budoucích nároků na náhradu nebo vydání za těžbu, která byla sice provedena v souladu se schválenými LHP, avšak po doručení výzvy k vydání.

K dobrovolnému plnění předžalobní výzvy k vydání věci nedošlo, a tak i v tomto případě byl nárok oprávněné osoby předložen obecným soudům. Obecné soudy dospěly k závěru, že těžba dřevní hmoty po podání výzvy, kdy od pozemku jako hlavní věci dochází těžbou k oddělení části stromu; kmene, který se tak stává samostatnou movitou věcí, má charakter

⁶ Srov. Rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 1, sp. zn. 21 C 9/2019, ve znění rozsudku Městského soudu v Praze, sp. zn. 18 Co 33/2020.

⁷ Dohoda o narovnání mezi Ministerstvem zemědělství ČR a Rytířským řádem Křižovníků s červenou hvězdou ze dne 16. 12. 2020. *Informační systém registru smluv* [online]. Dostupné z: <https://smlouvy.gov.cz/smlouva/14932054>

plodu nebo užitku věci, který má být oprávněné osobě vydán. Odvolací soud v posuzovaném případě se neztotožnil s názorem nalézacího soudu, že se jedná o vydání bezdůvodného obohacení, ale o náhradu škody. Je tedy třeba počítat v těchto případech s potencionálním promlčením nároku oprávněné osoby.⁸ Pro stanovení množství a kvality vytěžené dřevní hmoty musí oprávněné osoby vycházet z LHE a u alternativního zmocnění znaleckým posudkem nebo v případě nepřiměřenosti nákladů na jeho zpracování k hodnotě alternativního návrhu ze zprávy o stavu lesa a lesního hospodářství v příslušném roce, kterou vydává Ministerstvo zemědělství. Po rozhodnutí odvolacího soudu byla ze strany Lesů ČR, s. p., vydána dřevní hmota na stanovená místa skládkování v daných lokalitách, nikoliv, jak žalovaná požadovala ve svém sídle. Následně, zřejmě z ekonomických důvodů souvisejících s vydáním věci, akceptovala návrh oprávněné osoby na mimosoudní narovnání spočívající v úhradě alternativního návrhu.⁹

4 Závěr

Postup statutárního orgánu oprávněné osoby v těchto případech vedl alespoň k částečné náhradě způsobené ztráty z důvodu nemožnosti samostatně hospodařit a svobodně nakládat s majetkem, u kterého bylo po 70 letech obnoveno jeho vlastnické právo. Takový postup považuji plně v souladu s požadavky péče řádného hospodáře dle ust. § 159 a násl. zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, v pl. znění, ale také dle ust. kán. 1284 CIC/1983. Domnívám se, že rezignace na takový postup by byl v přímém rozporu s těmito ustanoveními. Avšak za podstatnější v tomto postupu oprávněné osoby považuji aspekt sankčně preventivní. Věřím, že ze strany povinných osob i správních orgánů dojde k přehodnocení přístupu k restituentům obecně, kdy jejich nároky a záležitosti budou vyřizovány, když už ne přednostně, tak v zákony stanovených a předpokládaných lhůtách, jakož i v souladu se základními zásadami a principy dobré správy.¹⁰

⁸ Srov. Rozsudek Okresního soudu v Hradci Králové spis. zn. 13 C 201/2019, ve znění rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové spis. zn. 19 Co 157/2020.

⁹ Dohoda o narovnání mezi Lesy ČR, s. p. a Rytířským řádem Křižovníků s červenou hvězdou ze dne 23. 4. 2021. *Informační systém registru smluv* [online]. Dostupné z: <https://smlouvy.gov.cz/smlouva/16384995>

¹⁰ Srov. Hlava II. zák. č. 500/2004 Sb., správní řád, v pl. znění. *Zákony pro lidi* (online). Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/hledani?text=500%2F2004>

Literature

Zákon č. 428/2012 Sb., o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi, v pl. znění. *Společnost pro církev a právo* [online]. Dostupné z: <http://spcp.prf.cuni.cz/pravni-predpisy/od-roku-2002/#k2012>

Zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci nezákonným rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem, v pl. znění. *Zákony pro lidi* [online]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1998-82>

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, v pl. znění. *Zákony pro lidi* [online]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>

Zákon č. 5004/2002 Sb., správní řád, v pl. znění. *Zákony pro lidi* (online). Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/hledani?text=500%2F2004>

Nález Ústavního soudu, sp.zn.II.ÚS1697/21. Dostupné z: <https://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=117111&pos=1&cnt=1&typ=result>

Kodex kanonického práva. Praha: Zvon – české katolické nakladatelství, 1994, 812 s. ISBN 80-7113-082-6.

Rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 1, spis. zn. 21 C 9/2019, ve znění rozsudku Městského soudu v Praze jako soudu odvolacího spis. zn. 18 Co 33/2020.

Rozsudek Okresního soudu v Hradci Králové, spis. zn. 13 C 201/2019, ve znění rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové, spis. zn. 19 Co 157/2020.

Dohoda o narovnání mezi Ministerstvem zemědělství ČR a Rytířským řádem Křížovníků s červenou hvězdou ze dne 16. 12. 2020. *Informační systém registru smluv* [online]. Dostupné z: <https://smlouvy.gov.cz/smlouva/14932054>

Dohoda o narovnání mezi Lesy ČR, s. p. a Rytířským řádem Křížovníků s červenou hvězdou ze dne 23. 4. 2021. *Informační systém registru smluv* [online]. Dostupné z: <https://smlouvy.gov.cz/smlouva/16384995>

Contact – email

david.keucerk@kruzovnici.eu

KONTROLA MAJETKU CÍRKVÍ ZE STRANY ČESKÉ REPUBLIKY A ODPOVĚDNOST BISKUPA PŘI SPRÁVĚ RESTITUČNÍHO MAJETKU

Ronald Němec

Prague International Business School

Abstract in original language

Článek otevírá témata, která jsou již diskutovaná v rámci katolické církve, ale i v právníké obci. Jde předně o úvahu, co je to samospráva majetku církve, která je výlučná, krytá čl. 16 odst. 2 Listiny; a co je již jednání, kde může stát ingerovat. S tím souvisí aktivní legitimace a odpovědnost biskupa. Tato témata však nejsou odborně zpracována. Zdá se, že Česká republika se snaží vstoupit do vnitřní správy majetku církve.

Keywords in original language

Odpovědnost; majetek; biskup; aktivní legitimace; pasivní legitimace; samospráva; trestný čin.

Abstract

The article opens with topics that are already discussed within the Catholic Church, but also in the legal community. It is primarily a consideration of what is the self-government of the church's property, which is exclusive, covered by Article 16 (2) of the Charter; and what it is already a negotiation where the state can interfere. Related to this are the active legitimacy and responsibility of the bishop. However, these topics are not professionally processed. It seems that the Czech Republic is trying to enter into the internal administration of the church's property.

Keywords

Responsibility; Property; Bishop; Active Legitimacy; Passive Legitimacy; Self-Government; Crime.

Katolická církev v několika posledních letech získala díky z. č. 428/2012 Sb. značný majetek, který je nyní prodáván, propachtován a zužitkován. Existuje řada subjektů, kteří se snaží na restitučním majetku obohatit, protože si uvědomují, že Římsko-katolická církev nemá dostatek zkušeností se správou mnoha miliard, ať již v majetku či hotovosti. Nesprávné hospodaření s majetkem vždy vede k odpovědnosti, ať již v trestní či civilní rovině. Rád bych otevřel několik témat:

1. jaká je povaha církevního majetku;
2. jaké je postavení České republiky při kontrole církví, resp. majetku, který získala v rámci restitucí;
3. jaké jsou limity aktivní legitimace, která souvisí s právem na informace ohledně hospodaření s majetkem diecéze/řádu;
4. jaká je odpovědnost biskupa či generálního vikáře, ale např. i představeného při správě svěřeného majetku.

Pokud je mi známo, v České republice na toto téma nebyl publikován žádný článek, proto postuláty v tomto článku postulované, nejsou reflektovány v rámci akademické debaty a mohou být odmítány či přijaty. Obsah tohoto příspěvku byl konzultován, jak se soudci Metropolitního soudu v Praze, tak Olomouci, a několika biskupy. Přesto pokorně přiznávám, že toto téma si zaslouží mnohem širší debatu a témata tak jen otevírá, proto např. trestní a civilně právní odpovědnosti se budu převážně věnovat na stránkách Bulletinu advokacie.

Dne 13. 9. 2021 řekl papež František na své cestě po Slovensku, že v centru pozornosti církve nemá být církev sama, nemá se starat o sebe, své struktury, ale má se zajímat o skutečný život lidí. Bohužel bez majetku se však nelze starat o nejnudší a potřebné.

Každý velký majetek vždy nutně směřuje k tomu, že stahuje energii do sebe a nedovoluje ji užít vůkol světa. Zde musím souhlasit s papežem Františkem, kdy Církvi hrozí, že se stane více podnikem a méně službou. Na to je třeba stále pamatovat.

V současné době je velmi mediálně sledován trestní proces s Giovannim Angelo Becciu, zaměstnancem Státního sekretariátu státu Vatikán, který je prvním kardinálem, jenž stanul před vatikánským trestním soudem,

a nejvýše postaveným úředníkem Svatého stolce obžalovaným z finančních trestných činů.

V České republice díky zákonu o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi Římsko-katolická církev nabyla majetek v řádu desítek miliard korun. Kardinál Becciu je obžalován mj. za nehospodárné nakládání s financemi. Vzhledem k tomu, že i v České republice mohou vznikat pochybnosti, zdali je majetek církve hospodárně a řádně spravován, je dobré se zamyslet nad povahou odpovědnosti biskupů, resp. statutárních orgánů církve, a jiných orgánů, při správě majetku, zvláště pak restitučního. Proto je důležité si také položit otázku aktivní legitimize, tedy kdo má právo žádat o informace o hospodaření církve. A zdali má stát právo kontrolovat hospodaření s tímto majetkem.

1 Povaha církevního majetku, aneb má stát právo kontrolovat hospodaření církví?

Jednou z mnoha otázek při správě majetku Církve, je povaha tohoto majetku. Jde o majetek soukromý či veřejný? Domnívám se, že jeho povaha je spíše sui generis, kdy vrcholným správcem majetku katolické církve je vždy sám papež a majetek slouží primárně, dle Kánonu 1254 § 2 CIC 83: „*pro konání boboslužeb, zajištění přiměřeného zaopatření duchovních a jiných služebníků, uskutečňování apoštolátu a charitativní činnosti, hlavně mezi chudými.*“ Veřejná povaha však není totožná s veřejnou povahou, jak ji chápe teorie práva – veřejný x soukromý majetek.

Dne 30. 06. 2021 vydal Městský soud v Praze přelomový rozsudek, když dospěl k závěru, ve věci nakládání s církevním majetkem: „*Nekže totiž pomínout ani to, že tématem Předmětného článku je věc jednoznačně veřejného zájmu (nakládání s církevním majetkem v hodnotě stovek milionů korun (a že v předmětném článku popisovaná skutková fakta, jejich správnost navrhovatel nenapadá), mohou vyvolávat jisté pochybnosti či otázky.*“

Ústavní soud, ale i Nejvyšší soud ČR, se dříve držel teze, že církve si své záležitosti spravují sami, dle svých vnitřních předpisů.

„*Z toho, co bylo uvedeno, rovněž přímo vyplývá zásada autonomie církví a náboženských společností spočívající především v tom, že stát do činnosti církví a náboženských*

společností nesmí zasahovat a pokud se aktivita církvi omezí na vnitřní záležitosti (zejména na organizační členění), není principiálně možno tato opatření přezkoumávat před státními soudy. (obdobně judikoval německý Spolkový ústavní soud, BVerfGE 18/385).“¹

Z výše uvedeného by se mohlo zdát, že pokud jde o aktivitu církve uvnitř, pak jde o aktivitu vnitřní správy, a proto stát do takovéto aktivity nesmí vstupovat.

Touto tezí se však překvapivě někteří noví soudci Ústavního soudu a Nejvyššího správního soudu rozhodli řídit méně než ultimativně, jak vysvětlil Nejvyšší správní soud, když se zaobíral povinností církve zveřejnit, jak nakládá s veřejnými prostředky ve formě dotací: „*Církev však bude povinna v režimu zákona o svobodném přístupu k informacím poskytnout informace týkající se jejího výkonu veřejné moci nebo hospodaření s veřejnými prostředky. V takových případech bude třeba církev považovat za povinný subjekt dle uvedeného zákona.*“² Nejvyšší správní soud sice odmítl plošnou povinnost, ale je nutné si uvědomit, že velká část akcí církve se dnes děje na základě spolufinancování z veřejných zdrojů.

Tuto myšlenku pak posunul dále odvolací senát Městského soudu v Praze³, ve svém usnesení, když se Dominik kardinál Duka domáhal vydání předběžného opatření, které by zakázalo publikovat názor, že tuneluje církevní finance. Odvolací soud uvedl, že při hospodaření církvi v řádu stovek milionů korun je zde jednoznačně /sic!/ veřejný zájem, jak je s prostředky nakládáno. Přitom nezkoumal, zdali jde o dotace či právě restitučně nabytý majetek.

Toto usnesení se výrazně vlamuje do vnitřních mechanismů církve při nákladní s majetkem. Zcela proti duchu Listiny opouští tezi, že církve si spravují své záležitosti výlučně sami, ale nastoluje tezi, že jsou zde jisté momenty, limity, v rámci jednání církvi, které mají nejméně smíšený charakter, a proto si zasluhují dohled obecných soudů. Jako příklad pak lze uvést

1 Pl. ÚS 6/02; obdobně Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 11. 2004, sp. zn. 20 Cdo 1487/2003 [ASPI ID: JUD80316CZ].

2 Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 27. 1. 2016, sp. zn. 1 As 272/2015 [ASPI ID: JUD319452CZ].

3 Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 30. 6. 2021, sp. zn. 22 Co 137 /2021.

i spor Arcibiskupství pražského, kdy Nejvyšší soud ČR⁴ též podpořil názor, že některé kauzy, které se zdají být vnitřního charakteru, jsou charakteru spíše smíšeného, a proto si zasluhují dohled obecných soudů - a je v jejich pravomoci věc přezkoumat.

Prolamování je vidět i ve výkladu církevních předpisů a jednání statutárních orgánů, když Krajský soud v Ústí nad Labem, sp. zn. 11 Co 352/2018 judikoval: „*Závěr, že velmistř jako nejvyšší autorita řádu je oprávněn, navíc z usnesení gen. konsilia, schválit výměnu pozemků podle návrhu Osídlovací komise, odpovídá obecně vnímané představě o právním jednání za takový subjekt.*“

Tuto zjevně nesprávnou myšlenku přijala i Dr. Puškinová, kdy Nejvyšší soud ČR, ve svém usnesení sp. zn. 28 Cdo 1571/2020, ale i prof. Filip z Ústavního soudu ve svém usnesení sp. zn. IV. ÚS 2795/20 judikoval: „*Vybýká-li v této souvislosti stěžovatelka obecným soudům, že nepřipustně interpretovaly a aplikovaly církevní právo, nebylo třeba se touto námitkou zabývat, neboť i kdyby byla důvodná, na výsledku řízení by to nic změnit nemohlo.*“⁵

Tedy myšlenku přímo nepodpořil, ale ani nevyvrátil.

Usnesení Městského soudu v Praze, je pak překvapivé předně v paralele. Je otázkou, nakolik by se obecný soud zabýval tvrzením, kdyby např. bývalý zaměstnanec PPF tvrdil, že Petr Kellner si vyvádí majetek ze svých společností, které by nebyly na burze. Ale může jít i o zaměstnance jakékoliv jiné korporace. Je zde právo soudu přezkoumávat, co činí soukromá korporace se svým majetkem, pokud zde není přímo žaloba na nezákonnost takového hospodaření a není zde aktivní legitimace? A kdo má aktivní legitimaci toto v církvi žalovat?

2 Limity aktivní legitimace

Mám za to, že je nutné rozdělovat nakládání s majetkem na čistě vnitřní správu církve, kde církve v rámci své činnosti transferují majetek z jednoho církevního subjektu na druhý. Církevní subjekt je nutné striktně definovat pohledem Kánonu 1256 CIC 83: „*Vlastnictví majetku přísluší pod nejvyšším řízením papežem té právnícké osobě, která ten majetek zákonně získala.*“

⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 11. 2019, sp. zn. 21 Cdo 566/2019.

⁵ Usnesení Ústavního soudu ze dne 23. 3. 2021, sp. zn. IV. ÚS 2795/20.

Pokud tedy korporace je zřízena tak, že papež nemůže jako nejvyšší představitel ipso facto zasáhnout do nakládání s majetkem, pak již takováto korporace není církevní korporací. Pokud jde o církevní korporace, pak z dikce Listiny čl. 16 odst. 2 nelze najít jiný záměr zákonodárce, než že stát nemá aktivní legitimaci pro přezkum, proč se fara či kostel majetkově přesouvá z vlastnictví jedné církevní právnické osoby, do vlastnictví druhé církevní právnické osoby. A to z důvodu, že by tím byla narušena sama podstata fungování církve, kdy na prvním místě při správě majetku je papež, pak biskup či řeholný představený, jako pastýř – správce v daném místě a čase. Biskup vykonávat pastýřskou činnost, kdy majetek má slovy Kánonu 1254 § 2 sloužit primárně ke: konání bohoslužeb, zajištění přiměřeného zaopatření duchovních a jiných služebníků, uskutečňování apoštolátu a charitativní činnosti, hlavně mezi chudými; tedy jednání biskupa primárně směřuje k tomuto cíli.

Pokud jde o běžné nakládání s majetkem v rámci přesunu mezi církevními právnickými osobami, domnívám se, že stát nemá aktivní právo kontrovat, proč a z jakých důvodu tak biskup činí. Jiná otázka je z pohledu diecézana, a to přinejmenším z pohledu morálního. Domnívám se, že každý diecézan má právo, a to legální, ale i legitimní, vznést otázku na svého biskupa, proč se nějaký majetek přesouvá z jedné církevní právnické entity do vlastnictví druhé. Otázka je, zdali opravdu každý. Pokud by totiž toto právo náleželo opravdu každému, pak jen ve městě Praze by šlo o cca 40 000 osob s tímto právem, což by zahrlo každý úřad. Domnívám se, že toto právo spíše náleží každému členovi ekonomické/pastorační rady farnosti v dané diecézi, který určitým způsobem reprezentuje i diecézany, tedy diecézan se má ptát prostřednictvím této rady/člena.

Biskup i generální vikář může být penalizován za běžnou správu majetku v rámci výkonu své pravomoci. Byť to není příliš časté; bude však penalizován církevními soudy, nikoliv světskými. Otázka se však nabízí, zdali může být penalizován např. za jednání, kdy „donutí“ kapitolu/farnost uzavřít smlouvu s jinou právnickou korporací za nevýhodných podmínek pro tuto farnost a kapitolu. Jde „jen“ „o protiprávní“ jednání v rámci kodexu anebo i protiprávní jednání dle českého státního práva?

Pokud jsem hovořil o limitech, pak se domnívám, že je možné se inspirovat Obecně závazným nařízením České biskupské konference ve věcech správy církevního majetku č. j. 780/2001, v němž jsou určeny dva limity. Spodní je 10 000 000 Kč a horní 40 000 000 Kč.

Domnívám se, že statutární orgán, který nakládá s majetkem přesahujícím částku 10 000 000 Kč má již zvýšenou odpovědnost nejméně vůči svým ekonomickým a pastoračním radám; a je povinen své úmysly sdělovat a konzultovat s farními radami, pokud o to projeví zájem. Pokud jde o limit 40 000 000 Kč, pak se domnívám, že zde dochází ke smíšené aktivní legitimaci, kdy zájem již mohou projevovat jak rady, tak státní instituce. Pokud jde o státní instituce, pak musí mít vždy na paměti limity vyjádřené v článku 16 odst. 2 Listiny. Zde se pak projevuje Kánon 22 CIC 83, který odkazuje na právo daného státu. Stát musí respektovat právo církví, pokud se transfer majetku děje dle předpisů církve a předpisů daného státu. Do té doby je vše v pořádku a stát by neměl ingerovat do inter partes záležitostí. To však vyvolává otázku, zdali stát může či nemůže posuzovat, co je vnitřním pravidlem církve a co není - a vztah těchto norem, jak se např. ukázalo ve věci jednání statutárního orgánu církve v roce 1946, kdy Nejvyšší soud ČR podpořil myšlenku obecných soudů, že je možné sanovat jednání statutárního orgánu dcery, statutárním orgánem matky, byť to církevní předpisy neumožňují⁶. Autor článku tento názor shledává jako neodůvodněný a nesprávný.

Zcela jiná situace pak bude, pokud je majetek vyváděn mimo strukturu církve. Zde se domnívám, že již od limitu 10 000 000 Kč zde může nastat smíšená aktivní legitimace, která zakládá nejen právo vědět, proč se tak činí, a jaké to bude mít dopady do chodu farnosti/diecéze, ale předně, zdali transakce je opravdu výhodná pro diecézi/farnost a nedochází při ní k bezdůvodné újmě dané církevní instituce, resp. diecézanů. Vždy je však třeba mít na paměti limity z Listiny.

Právě za jednání, kdy došlo ke zmenšení majetkové podstaty církve je dnes kardinál Beccu souzen a obžalován.

⁶ Srov. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. 6. 2020, sp. zn. 28 Cdo 1571/2020.

3 Limity odpovědnosti biskupa a generálního vikáře z pohledu kanonického práva

Odpovědnost biskupa, ale i generálního vikáře, který je statutárním zástupcem biskupa v dané diecézi, je možno hledat ve třech rovinách: kanonicko-právní, trestně-právní a občansko-právní. Bohužel vzhledem k možnosti rozsahu příspěvku se není možné věnovat detailně tomuto tématu, proto jen nastíním otázky, kterými je nutné se zabírat.

Obecně platí premisa vyjádřená v Kánonu 1257 odst. 1 § 1: „*Všecký majetek, který patří církvi, Apostolskému stolci nebo veřejným právnickým osobám v církvi, je majetek církve a řídí se následujícími kánony a vlastními stanovami;*“ tedy, že každý majetek církve je církevním majetkem.

V kanonickém právu platí zásada vyjádřená v Kánonu 22: „*Světské zákony, na něž odkazuje právo církve, mají v kanonickém právu tytéž účinky, pokud nejsou v rozporu s božským právem a pokud kanonické právo nestanoví jinak.*“

Nabízí se tak otázka, který subjekt má právní jednání biskupa / statutárního orgánu posuzovat? Kdo je aktivně legitimován pro podání stížnosti/žaloby? U kterého subjektu? A kdo bude pasivně legitimován?

Otázkou také je, zdali každé jednání biskupa, opata, generálního vikáře, atd. při správě majetku, naplňuje onen znak smíšenosti, tedy veřejného zájmu, kdy stát může něco přezkoumávat a laik se domáhat, anebo, zdali jsou zde výše uvedené limity.

Platí, že § 220 odst. 1 TZ: „*Kdo poruší podle zákona mu uloženou nebo smluvně převzatou povinnost opatrovat nebo spravovat cizí majetek, a tím jinému způsobí škodu nikoli malou, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo zákazem činnosti*“, kdy odst. 2 pak dodává: „*spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 jako osoba, která má zvlášť uloženou povinnost hájit zájmy poškozeného*“ se uplatní na každé jednání statutárního orgánu? I církevního? Pokud ne, proč ne? Otázka totiž je, kdo je poškozený? Kdo je v církvi ten „jiný“, jak požaduje zákon? Je to v rámci řeholního společenství jiný člen, bratr? A v rámci diecéze je to každý diecézan?

A nakolik se představeného dotýká § 159 občanského zákoníku ohledně péče řádného hospodáře, která je definována v části o orgánech právnických osob, a to následovně: „*Kdo přijme funkci člena voleného orgánu, zavazuje*

se, že ji bude vykonávat s nezbytnou loajalitou i s potřebnými znalostmi a pečlivostí. Má se za to, že jedná nedbale, kdo není této péče řádného hospodáře schopen, ač to musel zjistit při přijetí funkce nebo při jejím výkonu, a nevyvodí z toho pro sebe důsledky.“

Je odpovědný biskup, který byl vybrán papežem anebo až generální vikář, který byl vybrán biskupem? Kdo nese hmotnou odpovědnost za investici, která se „nepovede“?

Literature

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 11. 2019, sp. zn. 21 Cdo 566/2019.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. 6. 2020, sp. zn. 28 Cdo 1571/2020.

Usnesení Ústavního soudu ze dne 23. 3. 2021, sp. zn. IV. ÚS 2795/20.

Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 30. 6. 2021, sp. zn. 22 Co 137/2021.

Contact – email

Nemec@nemeclegal.cz

Vědecká redakce MU

prof. PhDr. Jiří Hanuš, Ph.D. (předseda);
doc. Ing. Pavel Bobál, CSc.; prof. JUDr. Marek Fryšták, Ph.D.;
Mgr. Michaela Hanousková; doc. RNDr. Petr Holub, Ph.D.;
doc. Mgr. Jana Horáková, Ph.D.; prof. MUDr. Lydie Izakovičová Hollá, Ph.D.;
prof. PhDr. Mgr. Tomáš Janík, Ph.D.; prof. PhDr. Tomáš Kubíček, Ph.D.;
prof. RNDr. Jaromír Leichmann, Dr. rer. nat.; PhDr. Alena Mizerová;
doc. RNDr. Lubomír Popelínský, Ph.D.; Ing. Zuzana Sajdlová, Ph.D.;
Mgr. Kateřina Sedláčková, Ph.D.; prof. RNDr. Ondřej Slabý, Ph.D.;
doc. Ing. Rostislav Staněk, Ph.D.; prof. PhDr. Jiří Trávníček, M.A.;
doc. PhDr. Martin Vaculík, Ph.D.

Ediční rada PrF MU

prof. JUDr. Marek Fryšták, Ph.D. (předseda);
prof. JUDr. Josef Bejček, CSc.; prof. JUDr. Jan Hurdík, DrSc.;
prof. JUDr. Věra Kalvodová, Dr.; prof. JUDr. Vladimír Kratochvíl, CSc.;
doc. JUDr. Petr Mrkývka, Ph.D.; doc. JUDr. Radim Polčák, Ph.D.;
doc. JUDr. Ivana Průchová, CSc.; doc. JUDr. Ing. Josef Šilhán, Ph.D.

Církev a stát 2021

Ing. Mgr. Jaroslav Benák, Ph.D. (ed.)

Vydala Masarykova univerzita
Žerotínovo nám. 617/9, 601 77 Brno
v roce 2021

Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity
Edice Scientia, sv. č. 722

1. elektronické vydání, 2021

ISBN 978-80-210-8637-1 (online ; pdf)
www.law.muni.cz

MUNI
PRESS

MUNI
LAW



ISBN 978-80-210-8637-1



9 788021 086371